PAGINI DE ANTOLOGIE PATRISTICĂ

OPERE*: 1. — DESPRE DIFERITELE NUMIRI ALE DOMNULUI NOSTRU IISUS HRISTOS**

de Sfîntul NICETA DE REMESIANA

Multe nume şi multe numiri se găsesc în Sfintele Scripturi, care se potrivesc Domnului şi Mîntuitorului nostru Iisus. Se numeşte *Cuvînt*; se numeşte *Înţelepciune, Lumină, Putere*; se numeşte *Dreapta (mînă), Braţ, Înger*; se numeşte *Om, Miel, Oaie, Preot*; se numeşte *Cale, Adevăr, Viaţa*; se numeşte *Viţă de vie, Dreptate, Răscumpărare, Pîine, Piatră, Doctor, Izvor de apă vie, Pace, Judecător, Uşă*. Se numeşte toate acestea, fiindcă este unul şi acelaşi, Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeul nostru, ca să se cunoască raţiunea puterii şi stăpînirii Lui.

Aţi auzit numirile; care sînt acum sensurile acestor numiri? Se numeşte *Cuvînt*, fie pentru că s-a născut fără suferinţă din Dumnezeu-Tatăl, fie pentru că naşterea Lui s-a arătat fără micşorarea fiinţei părinteşti. Căci se vede că nici omul cînd pronunţă un cuvînt nu suferă vreo oarecare micşorare. Sau desigur, se numeşte Cuvînt, fiindcă Dumnezeu-Tatăl a vorbit totdeauna prin El, îngerilor şi oamenilor. Se numeşte *Înţelepciune*, fiindcă prin El au fost rînduite de la început, cu înţelepciune, toate lucrurile. Se numeşte *Lumină*, fiindcă a luminat întunericul dintîi din lume. Se numeşte *Putere*, fiindcă nici o creatură nu poate să-l întreacă. Se numeşte *Dreaptă* (mînă) şi *Braţ*, fiindcă prin El au fost create toate, şi toate sînt ţinute de El. Este numit *Înger de mare sfat*, pentrucă El este vestitorul voinţei părinteşti. Este numit *Fiul Omului*, fiindcă a binevoit a se naşte pentru noi oamenii. Este numit *Miel*, pentru nevinovăţia Sa unică. Se numeşte *Oaie* ca să se arate patima Sa. Se numeşte *Preot*, fie pentru că a oferit trupul Său prinos de jertfă lui Dumnezeu-Tatăl pentru noi, fie pentrucă binevoieşte să se aducă jertfă pentru noi în fiecare zi. Se numeşte *Cale*, fiindcă prin El mergem către mîntuire, *Adevăr*, fiindcă a risipit minciuna. Se numeşte *Viaţă*, fiindcă a nimicit moartea. Se numeşte *Viţă de vie*, fiindcă întinzînd mîinile în formă de cruce stă în faţa lumii, rod bogat de dulceaţă. Se numeşte *Dreptate*, fiindcă prin credinţa în numele Său, îndreaptă pe cei păcătoşi. Se numeşte *Răscumpărare*, pentru că ne-a răscumpărat cu preţul sîngelui Său pe noi cei odinioară pierduţi. Se numeşte *Pîine*, fiindcă prin Evanghelia Sa a potolit foamea de ştiinţă. Se numeşte *Piatră*, fiindcă nici şarpele n-a lăsat vreo urmă în El şi nouă ne-a stat El însuşi întărire. Se numeşte *Doctor*, fiindcă prin venirea Sa a vindecat neputinţele şi rănile noastre.

---

* Se vor publica, treptat, în mai multe numere ale revistei.

** Titlul în limba latină: *De diversis appellationibus*, Ediţia A. S. Burn, *Niceta of Remesiana. His life and works*, Cambridge, 1905, p. 1—5.

Se numește *Izvor de apă vie*, fiindcă prin «baia renașterii» (Tit, III, 5) spală pe cei păcătoși și le redă viața. Se numește *Pace*, fiindcă a strîns laolaltă pe cei dezbinați și ne-a împăcat cu Dumnezeu-Tatăl. Se numește *Inviere*, fiindcă El va învia din morminte toate trupurile. Se numește *Judecător*, fiindcă însuși este (judecător) și va judeca viii și morții. Se numește *Ușă*, fiindcă prin El intră credincioșii în împărăția cerurilor.

Așadar, pentru că Domnul Iisus Hristos este numit cu așa de multe nume și titluri, o, credinciosule, ai încredere și pune-ți nădejdea în El cu toată puterea. Căci dacă știi pe Tatăl, tu ai pe Însuși Cuvîntul. Dacă vrei să judeci înțelept, caută-l, pentru că este *Înțelepciune*. Dacă simțirea ta suferă vreo oarecare orbire, caută pe Hristos, căci El este *Lumină*. Ești neputincios? Ai scăpare, pentru că El este *Doctor* și *Tărie*. Vrei să știi prin cine a fost creată lumea și de cine sînt ținute toate? Crede în El, fiindcă este socotit *Braț* și *Dreaptă*. Ești stăpînit de vreo teamă? În toate împrejurările va fi prezent ca un *înger*. Dacă îți va fi greu să te apropii cu privirea de maiestatea atît de mare a Celui-Unul-Născut, nu dispera, fiindcă S-a făcut *Om* pentru ca omenirea să ajungă cu ușurință la El. Dacă ești nevinovat, se va alătura de tine ca un *Miel*. Dacă ești îndurerat, ai încredere, pentru că și El a fost jertfit ca o oaie, și ca *Preot* te va primi ca să te ofere Tatălui. Dacă nu cunoști calea mîntuirii, caută pe Hristos, fiindcă El este *Calea* sufletelor. Dacă vrei să cunoști adevărul, ascultă, pentru că El este *Adevărul*. Să nu te temi de moarte, pentru că Hristos este *Viața* credincioșilor. Te desfată plăcerea veacului? Întoarce-te mai degrabă spre Crucea lui Hristos, și ca o *mlădiță de vie* a *Acestuia*, care a atîrnat pe cruce, te vei odihni cu dulceață. Ești un păcătos pierdut? Trebuie să flămînzești de dreptate și să însetezi de Răscumpărătorul, adică de Hristos, pentru că El satură, fiind *Pîine*. Dacă te clatini în vreo împrejurare, întărește-ți pașii în El, fiindcă este *Piatră* și-ți va sta în față tărie ca un *Zid*... Suferi de arșița păcatelor, mai ales că ești catehumen? Aleargă la *Izvorul vieții*, ca arșița ta să fie stinsă și sufletul tău să dobîndească nemurirea. Dacă te chinuie mînia și te neliniștește neînțelegerea cu semenii tăi, mergi la Hristos, căci El este *Pacea*, ca să te împaci cu Tatăl și să iubești pe orice om după cum socotești că trebuie să fii iubit și tu. Dacă te temi de vestejirea trupului și te îngrozești de moarte, amintește-ți că El este Învierea și poate să învieze ce a murit. Dacă plăcerea păcatului te atîță și poftele trupului te îndeamnă, gîndește-te imediat că El este *Judecător drept*, este cercetător sever, este cel ce pregătește focul veșnic și niciodată nu te va desfăta săvîrșirea păcatului. În sfîrșit, frate, dacă vei fi neliniștit cu privire la răsplata dreptății sau cu privire la așteptarea slavei cerești, ia seama cu mintea credincioasă că El este *Ușa*, fiindcă, înviat din morți, prin El vei pătrunde tainele cerului și vei dobîndi împărtășia îngerilor. Și vei auzi atunci acel glas dorit: «Bine slugă bună și credincioasă, deoarece ai fost credincios peste puține, intră în bucuria Domnului tău; moștenește împărăția care a fost pregătită ție de la întemeierea lumii» (Matei, XXV, 23, 34). Amin.

Traducere din limba latină de
Pr. Conf. ȘTEFAN ALEXE

Iar Domnul, care ne-a adus pînă în aceste zile, să ne dea nouă, ca unor luptători, să arătăm, în aceste lupte premergătoare, statornicia și tăria inimii noastre, spre a ajunge la ziua hotărîtă a încununării. Acum, cu încununarea prăznuirii mîntuitoarelor patimi, iar în veacul ce va să fie, cu încununarea răsplătirii faptelor săvîrșite de noi în viață, la dreapta judecată a lui Hristos Însuși, că Lui se cuvine slava în veci, Amin.

Traducere de
Pr. D. FECIORU

OPERE: 2. — DESPRE CREDINȚA CREȘTINĂ ORTODOXĂ*

de Sf. NICETA DE REMESIANA

După ce au fost renăscuți prin credință și sfințiți potrivit rînduielii Evangheliei, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, nădăjduind prin această mărturisire împărăția cerească, nimic nu este mai folositor pentru creștini, a spus Apostolul, decît ca ei să aibă grijă de fapte bune. Căci așa scrie către Tit: «Și despre acestea voiesc ca tu să întărești pentru ca cei ce cred în Dumnezeu să aibă grijă de fapte bune. Acestea sînt, zice el, bune și de folos oamenilor. Iar de întrebările nebunești și de genealogii și de neînțelegeri și de certurile despre lege, ferește-te, căci sînt nefolositoare și deșarte»[1]. Scriind acestea, Fericitul Apostol prevedea deja atunci pe cei care printr-o cercetare amănunțită și prin întrebări nefolositoare aveau să nesocotească grija de împlinirea faptelor bune și aveau să piardă pacea pe care Domnul o lăsase Bisericii Sale. Căci cei care încearcă să pătrundă cele de sus, deși nu pot să înțeleagă nici măcar lucrurile cele simple, au uitat spusa Apostolului: «Nu gîndi cele înalte, ci teme-te!»[2]. Astfel, în timp ce ei cutează la lucruri oprite, pierd chiar și pe cele îngăduite. Aceștia sînt cei care, deși nu sînt în stare să cuprindă cu mintea și să înțeleagă crearea cerului și a pămîntului, tind să cuprindă și să măsoare pe Însuși Ziditorul și Creatorul-Dumnezeu. Și, mai mult, ei pun în discuție pe Cel pe care trebuie să-L cinstească în mod simplu, numai pentru măreția faptelor și pentru bogăția unor lucrări atît de mari. Ei se sfădesc și cu privire la felul și mărimea acestei taine, zicînd: «Cît de mare este Tatăl? Ce fel este Fiul? În ce fel (purcede) Duhul Sfînt?» O, puțin credincioasele, deși încă nu te cunoști pe tine însuți, îndrăznești să măsori cele dumnezeiești!

Într-adevăr, trec sub tăcere pe Sabelie Patripasianul[3], care printr-o nesocotită presupunere a îndrăznit să afirme că Tatăl este una și aceeași

---

* Titlul în limba latină: *De ratione fidei*. Ed. A. E. Burn, p. 10—18.

1. *Tit*, III, 8, 9. 2. *Romani*, XI, 20.

3. Sabelie a fost cel mai de seamă reprezentant al antitrinitarismului modalist. A trăit la Roma la începutul secolului al III-lea. Sabelienii, adepții lui Sabelie, socoteau că există o sin-

persoană cu Fiul și cu Sfîntul Duh și că Treimea nu este o realitate, ci numai un nume, că nu sînt trei persoane divine de sine stătătoare, ci trei denumiri ale aceleiași persoane. Astfel, el confundă totul atunci cînd pretinde că Însuși Tatăl S-a întrupat și a pătimit.

Nu vorbesc nici de Fotin [4], care deși a auzit de întruparea, smerenia și chiar de patima cea mîntuitoare pentru noi a Fiului lui Dumnezeu, Cel Unul-Născut, L-a socotit pe acesta numai om; pe Dumnezeu însă pe care trebuia să-L cunoască numai din lucrările Sale, L-a negat. El a uitat ce a spus Apostolul, zicînd: «Că deși Hristos era chipul Lui Dumnezeu, a luat chip de rob» [5] ca să ne dea nouă, ca unor robi păcătoși, adevărata libertate. La fel a spus Apostolul și către Corinteni: «Cunoașteți, zice, harul Domnului nostru Iisus Hristos, că El deși era bogat, pentru voi S-a făcut sărac ca să fiți bogați prin sărăcia Lui» [6]. Așadar, nu vorbesc nici de Sabelie și nici de Fotin, deoarece ei și-au atras asupra lor o sentință pe măsura greșelii, de la aproape toate Bisericile.

Ați cerut să spun ceva despre această erezie, care luptă acum împotriva credinței sobornicești și care își are obîrșia la Arie [7]. Acesta n-a fost mulțumit cu învățătura evanghelică și cu spusele Apostolilor, care cinstesc deopotrivă pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh. El n-a voit nici să creadă, după cum se cuvine, că Tatăl are pe Fiul și Fiul are cu adevărat pe Tatăl, ci adîncindu-se în rea credință, s-a încumetat să cerceteze cu mintea în ce fel a putut să nască Dumnezeu. Astfel, neputînd să înțeleagă chipul, căci nici nu poate fi înțeles, a căzut în erezie, tăgăduind și pe Tatăl și pe Fiul. El neagă pe Tatăl, deoarece spune că Acesta n-a putut să nască din Sine un Fiu propriu și adevărat, iar pe Fiul îl neagă afirmînd că are altă origine, că a provenit din ființe necunoscute mai degrabă decît că a fost născut, și că este o creatură oarecare. S-a învrednicit să fie numit Fiu numai din pricina dragostei, dar nu este Fiu cu adevărat, născut din Tatăl. De aici reiese că el a gîndit pe Fiul că era dintr-o altă substanță, ca să nu se creadă că este Fiul adevărat al Tatălui. Așadar, împotriva acestei nebunii a lui Arie și a învățăturii sale noi s-a ținut Sinodul de la Niceea. Acolo, după ce au fost adunate și discutate toate Scrierile Sfinte, s-a dat la iveală adevărul și s-a scris. Căci tocmai pe Fiul, de care Arie spusese că este din altă parte și nu din Tatăl, nici din ființa Tatălui, adică din ceea ce este Dumnezeu, Sfinții noștri Părinți L-au mărturisit că este «născut din Tatăl, adică din ființa Tatălui, Dumnezeu din Dumnezeu, lumină din lumină, Dumnezeu ade-

---

gură persoană a lui Dumnezeu, care se manifestă în trei moduri: ca Tatăl, ca Fiul și ca Sfîntul Duh.

4. Fotin, episcop de Sirmium în Panonia, a murit la anul 376. Vederile sale antitrinitare au fost condamnate în anul 344 de un sinod la Antiohia, apoi în anul 345, de către episcopii din Apus la Milan, iar el a fost depus la sinodul de la Sirmium, în anul 351.

5. *Filipeni*, II, 6, 7.

6. II *Corinteni*, VIII, 9.

7. Arie a trăit în secolul al IV-lea, și la început a fost preot în Alexandria. Doctrina sa, cunoscută în istoria bisericească sub numele de arianism, era subordinaționistă, avînd în centru ideea că Fiul este o creatură în timp a Tatălui, prin intermediul căruia a făcut Dumnezeu lumea. A fost condamnat la un sinod în Alexandria în 320 și la Sinodul I Ecumenic (325). Totuși, arianismul a avut mulți adepți și a provocat multă dezordine în Biserica primară.

vărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, deoființă cu Tatăl», ca să nu se creadă că este vreo deosebire cu privire la Fiul. În realitate, dacă El este adevăratul Fiu al lui Dumnezeu și s-a născut cu adevărat din Dumnezeu Tatăl, negreșit nu trebuie să se creadă că este de altă substanță decît numai a aceluia al cărui Fiu este, astfel, după cum Tatăl este Dumnezeu tot așa și Fiul este Dumnezeu, și după cum Tatăl este lumină, tot așa și Fiul este lumină.

Dar însăși această mărturisire, prin care se crede că Fiul este de aceeași ființă, nemulțumește pe unii și prin calomnii este răstălmăcită sfînta învățătură. Căci ei interpretează expresia *de o singură ființă*, ca și cum noi am spune că Tatăl este împărțit; o parte a Tatălui ar fi Fiul, iar Dumnezeu Tatăl ar fi micșorat în Fiul, sau, desigur, Fiul al păstra unitatea cu ființa părintească prin curgerea esenței și prin derivare. Lipsească această învățătură greșită nu numai din inimi, dar și din auzul creștinilor; și să nu vină așa ceva în mintea noastră! Noi însă credem că Fiul este deoființă, după cum credem că Tatăl este desăvîrșit în veșnicia Sa, rămînînd în neschimbarea Sa, tot așa credem că a născut pe Fiul: că nu a suferit vreo schimbare sau micșorare a naturii sau a măreției Sale, ci El, Cel desăvîrșit, a născut din Sine pe Cel desăvîrșit mai înainte de toți vecii, pe adevăratul Fiu Atotputernic, prin care «toate s-au făcut și fără de care nimic nu s-a făcut» [8]. Astfel, noi credem că Tatăl este adevăratul Tată al Fiului Său Unul Născut, iar Fiul este adevăratul Fiu al Tatălui, neamestecat, ci deosebit, Fiul avînd totuși în Sine toate cîte sînt ale Tatălui, după cum El însuși spune în Evanghelie: «Toate cîte are Tatăl, ale Mele sînt» [9]. Ce înseamnă acele *toate*? Înseamnă virtutea, puterea, bunătatea, nestricăciunea, slava și veșnicia, așa cum le are și Tatăl. Desigur, dacă acestea nu vor fi în Fiul, mă sfiesc să spun, Tatăl ar părea că a fost micșorat în Fiul. Și dacă este așa acest lucru, ca Fiul să fie socotit micșorat, în ce fel ar avea aceeași cinste, fiindcă însuși Domnul zice «că toți vor cinsti pe Fiul după cum cinstesc pe Tatăl»? [10]. Acest lucru este cerut de Domnul, pe acesta îl împlinesc credincioșii; ei nici nu se smintesc de smerenia Fiului Mîntuitor, nici de cuvintele Lui pe care le-a rostit ca om, nici de chinurile pe care s-a învrednicit să le sufere pentru mîntuirea lumii. Dimpotrivă, prin acestea, ei recunosc că sînt datori lui Hristos o mulțumire mai deplină și o cinstire mai mare și dacă nu ar fi învățătura din Evanghelie ca toți să cinstească pe Fiul după cum cinstesc pe Tatăl, prin aceasta să-i facă mai credincioși, fiindcă cel ce s-a învrednicit să se smerească trebuie să se înalțe, după cum s-a scris: «Cel ce se smerește, se va înălța» [11].

Dar în timp ce Tatăl zice: «Acesta este Fiul Meu, pe Acesta să-L ascultați» [12], Fiul spune: «Ca toți să-L cinstească cum îl cinstesc pe Tatăl» [13]. Ce întuneric al minților este ca încetînd cinstirea, să pregătești insulte? Ce nesocotire a speranței este ca să socotești neputincios, mai mic și disprețuit pe Hristos care ne-a dat după voia Tatălui Său, curajul, puterea și slava? Crede-mă! Respectul față de Fiu înseamnă prețuirea

8. *Ioan*, I, 3. 9. *Ioan*, XVI, 15. 10. *Ioan*, V, 23. 11. *Luca*, XIV, 11.
12. *Luca*, IX, 35. 13. *Ioan*, V, 23.

adusă Tatălui. Cu cît vei cinsti pe cel Unul Născut, cu atît mai mult vei preamări pe Tatăl. Bunul Părinte nu pizmuiește slava adusă Fiului, căci orice slavă a Fiului se reîntoarce asupra Tatălui. Acesta este înțelesul sobornicesc, aceasta este rugăciunea credincioșilor, aceasta este învățătura sfinților. Potrivit cu aceste învățături, creștinii înțeleg cele spuse și săvîrșite de Mîntuitorul, și înțelegînd le spun mai departe. Nici nu sînt împiedicați spre această cinstire de acele locuri care par să indice voia lui Dumnezeu, ca de exemplu : «Tatăl este mai mare decît Mine» [14] ; sau : «N-am venit să fac voia Mea» [15] ; sau : «Fiul nu poate să facă nimic de la Sine» [16] și multe altele de acest fel, care, toate laolaltă, nu-L arată fără putere pe Fiul, nici nu-L micșorează, ci numai îl deosebesc de Tatăl. Pentru că și următoarele, de aceea au fost puse, ca să nu fie neîncată dumnezeirea Lui : «Eu de la Tatăl am ieșit» [17] ; și : «Eu sînt în Tatăl și Tatăl este în Mine» [18] ; «Eu și Tatăl una sîntem» [19] ; și : «Cine Mă vede pe Mine, vede și pe Tatăl» [20] ; și : «După cum Tatăl ridică morții și îi învie, tot așa și Fiul învie pe care voiește» [21].

Dar nici acele întîmplări să nu smintească sufletul credincios, prin care se arată că Domnul a flămînzit, a dormit și a plîns ; atunci, trist pînă la moarte, crucea, pătimirea, mormîntul. Într-adevăr, pentru aceasta au fost săvîrșite și scrise, ca să fie oferite exemple de răbdare și să fie cunoscută adevărata întrupare a Lui. Căci atunci cînd se spune că Domnul a flămînzit, trebuie să înțelegi că a primit un trup adevărat, dar în faptul că satură cinci mii de bărbați cu cinci pîini și doi pești, cunoști adevărata dumnezeire a Lui. Desigur, atunci cînd zice : «Eu sînt pîinea vie care am coborît din cer» [22], nu înțelegem că el a flămînzit de pîine. Tot așa trebuie să înțelegem și cu privire la somn. Căci după cum prin somn se cunoaște că a avut trup adevărat, tot așa prin faptul că poruncește vînturilor și valurilor se dovedește dumnezeirea Lui. Fiindcă a vărsat lacrimi peste Lazăr, se înlătură bănuiala că a fost nălucă, pentru că lacrimile unui trup adevărat sînt secreții. Însă cînd zice : «Lazăre, vino afară» [23] și îndată, deschizîndu-se mormîntul, cel care deja mirosea urît a ieșit viu, este o mare mărturie a Dumnezeirii Lui. Căci și acel loc care zice : «Trist este sufletul Meu pînă la moarte» [24], din însăși învierea lui Lazăr, poate să se înțeleagă cum trebuie interpretat, fiindcă Dumnezeirea nu se temea de moarte, ci prin tristețea sufletului arăta un sentiment omenesc. La fel crucea, pătimirea și, mormîntul sînt îndepărtate printr-un cuvînt sau altul al Domnului, fiindcă prin aceasta I se atribuie neputința sau slăbiciunea. Cînd zice către Evrei : «Stricați acest templu, și Eu în trei zile îl voi clădi» [25], vorbea de trupul său. Și iarăși zice : «Putere am să-Mi pun viața, și iarăși am putere să o iau» [26].

Dacă El zidește templul trupului său, dacă are puterea de a-și pune sufletul în suferință și de a-l relua prin înviere, în care se arată strălucirea unei puteri atît de mari, încetează părerea că Hristos a fost slab.

---

14. *Ioan*, XIV, 28. 15. *Ioan*, VI, 38. 16. *Ioan*, V, 19. 17. *Ioan*, XVI, 28.
18. *Ioan*, X, 38. 19. *Ioan*, V, 30. 20. *Ioan*, XIV, 9. 21. *Ioan*, V, 21.
22. *Ioan*, VI, 51. 23. *Ioan*, XI, 43. 24. *Matei*, XXVI, 38. 25. *Ioan*, II, 19.
26. *Ioan*, X, 18.

Așadar, toate trebuie să fie înțelese cu credință ; toate trebuie să fie folosite cu cinste ; fiecare învățătură trebuie să fie mărturisită în Domnul : și chipul în care a fost veșnic, și chipul de rob care a fost primit pentru robi. Trebuie să fie crezută și suferința după trup, și nepătimirea după Dumnezeire, ca să nu fim lipsiți de evlavie sau nerecunoscători. Căci cine tăgăduiește pe Fiul lui Dumnezeu, după ceea ce este, adică neschimbat și afirmă că nu este asemenea cu Dumnezeu Tatăl, acesta este necredincios. Și cine refuză să mărturisească pătimirile Lui după trup este un nerecunoscător. Să ne lăudăm, așadar, în crucea lui Hristos, după cum a obișnuit Apostolul Pavel să se laude. «Mie, zice, să nu-mi fie a mă lăuda decît numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos» [27]. Să mărturisim unitatea și să ne separăm. «Căci dacă am murit, după cum zice Apostolul, vom trăi împreună cu El, dacă răbdăm, vom și domni împreună cu El. Dacă îl tăgăduim, și El se va lepăda de noi» [28]. Dacă nu credem ceea ce spune El : «Eu și Tatăl una sîntem» [29], «acela rămîne credincios și nu poate să se lepede de sine însuși» [30], fiindcă este în slava lui Dumnezeu Tatăl ; fiindcă trăiește cu Tatăl, fiindcă domnește împreună cu Tatăl peste o singură și aceeași împărăție. Cînd Apostolul spune că oricine este desfrînat și necurat și zgîrcit «nu va fi moștenitor în împărăția lui Hristos și a lui Dumnezeu» [31], el vorbește de o singură împărăție : a lui Hristos și a lui Dumnezeu. Fiindcă este o singură voință a Tatălui și a Fiului, o singură conlucrare, un singur Har și aceeași conducere, după cum arată învățătorul neamurilor scriind : «Har vouă și pace de la Dumnezeu Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos» [32].

Și iarăși : «Însuși Dumnezeu și Tatăl nostru și Domnul Iisus să îndrepte calea noastră către voi» [33]. Nu a spus : *să îndrepte ei*, ca să nu ducă la o deosebire a voinții sau a puterii Tatălui și a Fiului, ci a zis *să îndrepte el*, ca să arate mai degrabă unitatea.

Așadar, cu aceeași credință și cu aceleași cuvinte să ne rugăm și noi, ca un singur Har, o singură pace și o singură conducere a Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh, pururea să ne călăuzească și să ne ocrotească.

N-am putut să refuz aceste puține învățături sub formă de mici comentarii. V-am scris fiindcă mi-ați cerut. Mărturisesc că deși sînt scurte, vor putea oferi sufletelor credincioase bucuria deplină a lui Dumnezeu.

Traducere de
Pr. Conf. ȘTEFAN ALEXE

---

27. *Galateni*, VI, 14. 28. *II Timotei*, II, 12. 29. *Ioan*, X, 30.
30. *II Timotei*, II, 13. 31. *Efeseni*, V, 5. 32. *Filipeni*, I, 2.
33. *I Tesaloniceni*, III, 11.

grăşa şi punea carne pe el, iar mintea le slăbea de lipsa hranei învăţăturilor adevărului.

În zilele ce vin, Duhul cel Sfînt vă va ospăta, cu bucurie, dimineaţa şi seara. Nimeni să nu lipsească de bună voie de la acest ospăţ duhovnicesc. Să luăm parte cu toţii la paharul cel cumpătat, pe care Înţelepciunea l-a umplut şi ni l-a pus deopotrivă înaintea tuturor, ca fiecare să bem din el atîta cît putem. Înţelepciunea *«şi-a amestecat paharul ei şi a junghiat jertfele ei»* (*Proverbe*, IX, 2), adică *«hrana celor desăvîrşiţi, ale căror simţuri sînt deprinse prin obişnuinţă să deosebească binele de rău»* (*Evrei*, V, 14). Cu această hrană săturîndu-se din destul, să dea Dumnezeu să fim găsiţi vrednici a lua parte la veselia ospăţului Mirelui, în Hristos Iisus Domnul nostru, căruia slava şi puterea în veci, Amin.

Traducere de
Pr. D. FECIORU

OPERE*: 3. — DESPRE SFÎNTUL DUH**

de Sf. NICETA DE REMESIANA

1. Urmează să înfăţişez, după cît îmi este cu putinţă, învăţătura despre a treia persoană, adică despre Sfîntul Duh. Într-adevăr, ştiu că sînt mulţi care au îndoieli foarte mari cu privire la Sfîntul Duh. Şi, deşi este prea îndrăzneţ să discutăm despre El, fiind unit cu Tatăl şi cu Fiul în mărturisirea de credinţă, potrivit cu tradiţia Domnului şi cu mărturisirea noastră la botez, totuşi, pentru că mulţi au diferite păreri şi pentru că raţiunea o cere, este necesar să fie expusă această învăţătură, şi nu din altă parte, ci numai din izvoarele dumnezeieştilor Scripturi. Sînt sigur însă că urechile preocupate de altceva şi minţile cucerite de alte concepţii, cu greu pot fi înduplecate, căci învăţătura de mai înainte este primejdioasă. Acest lucru este în firea omenească. Dacă despre un bărbat bun ni s-a şoptit ceva rău şi vreo ştire mincinoasă se strecoară înainte de cunoaşterea adevărului, anevoie şi cu osteneală renunţăm la părerea primită, chiar dacă am fi învăţaţi de dascăli demni de încredere. Aceasta bănuiesc că se va întîmpla multora din cei ce au crezut printr-o interpretare anterioară greşită, că Sfîntul Duh este o creatură şi L-au disprețuit ca pe un slujitor sau rob. Aşadar, să revenim la subiect.

2. În actele Sinodului de la Niceea s-a adăugat, potrivit cu forma Simbolului de credinţă: «Credem şi în Sfîntul Duh». Aceasta era de ajuns pentru credincioşi, fiindcă atunci nu se ivise nici o contradicţie sau neînţelegere cu privire la Sfîntul Duh. O, dacă cei ce au introdus mai tîrziu problema Sfîntului Duh ar fi crezut în mod firesc, aşa cum fusese predat, în Sfîntul Duh cu Tatăl şi cu Fiul! Ia, de pildă, pe ma-

* *Opere*, 1, în «Mitropolia Olteniei», XXV/1973, nr. 7—8, p. 587—588; *Opere*, 2, în «Mitropolia Olteniei», XXV/1973, nr. 9—10, p. 783—787.

** Titlul în limba latină: *De Spiritus Sancti potentia*. Ediţia A. E. Burn, p. 18—38.

cedoneni [1] sau pe partizanii lor. Atunci cînd aceştia întreabă: Ce fel este Sfîntul Duh? De unde este? Cît este de mare? Este născut sau este făcut? — au dezbinat poporul din nou şi, după cum a spus Apostolul [2], au adus Bisericilor o ceartă fără sfîrşit. Care nu se cădea ca de la început să creadă că Duhul este sfînt prin natură şi mai degrabă să-L cinstească cu Tatăl şi cu Fiul, decît să-L unească cu creaturile? Dar, pe lîngă aceasta, ei duc la dispute, şi prin întrebări întortochiate tind să-i abată de la credinţă pe cei neştiutori. Socotesc însă că nimeni nu se îndoieşte de faptul că o întrebare vicleană adresată unuia mai puţin învăţat, dacă nu este prevăzător, îl duce la blasfemie. Acest lucru îl are în vedere Apostolul Pavel, cînd sfătuieşte: «Vedeţi ca să nu vă fure cineva prin filozofie şi prin amăgire deşartă» [3]. Căci cei ce se răzvrătesc împotriva Sfîntului Duh întreabă: «Sfîntul Duh este născut sau nenăscut? Iată două capcane întinse în dreapta şi în stînga, căci în orice parte vei voi să întinzi piciorul răspunsului, vei fi prins. Dacă vei zice: «Este născut», ţi se va răspunde: «Deci Fiul lui Dumnezeu nu este singurul Unul născut, deoarece şi altul este născut din Tatăl». Dacă vei zice: «Nu este născut», îţi va răspunde: «Deci se mai află încă un alt Tată nenăscut, şi atunci nu mai este «un singur Dumnezeu Tatăl din care sînt toate» [4]. După ce însă îţi va fi închis calea răspunsului în amîndouă felurile, te duce în capcană, ca şi cum ţi-ar îndrepta drumul, trăgînd concluzia: «Aşadar, dacă Duhul nu este nici născut din Tatăl, nici nenăscut, rămîne să se numească creatură».

3. Ce va face credinţa Bisericii între aceste concluzii? Se va încrede oare în filozofia încîlcită şi, împotriva tuturor scrierilor atît ale Vechiului cît şi ale Noului Testament, va crede că Sfîntul Duh al lui Dumnezeu este o creatură, deşi nu se poate citi nicăieri că este o creatură. Fără îndoială, mai bine va face dacă înlăturînd capcanele omeneşti ale întrebărilor, se va întoarce la mărturia Domnului său. Căci El spune în Evanghelie de unde este Duhul Sfînt, punînd astfel capăt problemei, El care nu are sfîrşit. Aşadar, El spune către Apostoli: «Vă voi trimite de la Tatăl (pe Mîngîietorul) Duhul adevărului» [5]. Dar de unde este? Nu ştii. Dacă vrei să ştii, ascultă-L pe El însuşi zicînd: «Acesta de la Tatăl purcede» [6]. Ce se cuvine acum, fraţilor? Să ascultăm pe Hristos, sau nu? Hristos a spus că Duhul nu este nici născut, nici făcut, ci numai aceasta, că purcede de la Tatăl. Potrivnicii spun că El a fost făcut şi creat. Socotesc că este mai bine să credem aşa cum ne-a descoperit Domnul Hristos, decît aşa cum şi-a închipuit fantezia omenească. Dacă însă îi întrebăm pe aceia, de unde pot să do-

1. Macedonienii sau maratonienii s-au numit aşa de la cei doi întemeietori şi reprezentanţi ai acestei erezii: Macedonie, fost episcop al scaunului din Constantinopol, caterisit, şi Maratoniu, episcop de Nicomidia. Erezia lui Macedonie s-a răspîndit în secolul al IV-lea. În general, macedonienii socoteau că Sfîntul Duh este mai mic decît Tatăl şi Fiul. Împotriva pnevmatomahilor s-a ţinut Sinodul II Ecumenic (381).

2. *I Timotei*, I, 4: «Nici să ia aminte la basme şi genealogii fără de sfîrşit, care aduc mai degrabă certuri, decît lucrarea mîntuitoare a lui Dumnezeu, cea întru credinţă».

3. *Coloseni*, II, 3. 4. *I Corinteni*, VIII, 6. 5. *Ioan*, XV, 26.

6. *Ibidem*.

vedească faptul că Sfîntul Duh este făcut, deoarece nu au în Scripturi o mărturie evidentă și sigură, ei recurg la cuvîntul Evangheliei : «Toate prin El s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut» [7]. Deci, ei zic așa : «Dacă toate s-au făcut prin El, trebuie să se creadă că și Sfîntul Duh s-a făcut între lucrurile înțelese prin cuvîntul *toate*». Aceasta nu este o dovadă clară, ci mai de grabă o alegere minuțioasă de texte. Ce înseamnă așadar aceasta ? Sfîntul Ioan Evanghelistul care spunea acestea, în ce duh grăia ? Oare nu în Duhul Sfînt ? Deci, dacă vorbea în Sfîntul Duh, însuși Duhul vorbea așa. Dar El zicea despre aceste lucruri, fiindcă printr-Insul s-au făcut toate cele care au fost rînduite în ordinea creaturii ; nu spunea despre Sine Sfîntul Duh, ca să nu se creadă că și El însuși, de asemenea, a fost creat din nimic între celelalte creaturi.

4. Martor al acestui fapt este însă fericitul Apostol Pavel care expune nominal cele ce au fost făcute prin Hristos. «În El, zice, au fost întemeiate toate lucrurile care sînt în ceruri și pe pămînt, văzute și nevăzute, fie scaune, fie stăpînii, fie domnii, fie puteri. Toate au fost create prin El și pentru El» [8]. Oare între toate cele cerești și pămîntești a numit și pe Sfîntul Duh ? Apoi, dacă ar fi cunoscut că Sfîntul Duh a fost creat ca celelalte lucruri, L-ar fi numit la loc de frunte. Dar dacă atît de anevoie vrei să înțelegi ceea ce s-a zis, «toate prin El s-au făcut», pentru a nu primi pe Sfîntul Duh, întreb, ce înțelegi din ceea ce zice proorocul David către Domnul : «toate îți vor sluji ție» [9] ? Oare spui că Sfîntul Duh slujește între cele *toate*, sau îl vei numi rob, El care nu este rob, ci este Domnul care liberează creatura de robie ? Ceea ce este însă Domnul Sfîntul Duh a arătat astfel Apostolul Pavel, tesalonicenilor : «Domnul să îndrepte inimile voastre spre iubirea lui Dumnezeu și spre răbdarea lui Hristos» [10]. A spus, fără îndoială, de Sfîntul Duh Domnul, despre care vorbise însuși Mîntuitorul către Apostoli, că «El vă va conduce spre tot adevărul» [11]. Cu privire la aceasta, Apostolul Pavel învață mai clar, zicînd : «Domn este Duhul ; unde este Duhul Domnului, acolo este libertatea» [12]. Și către Romani : «N-ați primit, zice, duhul robiei, iarăși spre teamă, ci Duhul înfierii» [13]. Dacă este Duhul înfierii și-i face pe oameni fiii lui Dumnezeu, în ce fel este El pus într-o stare de rob, pentru că robul n-ar putea legal să dea libertate. «Deoarece, zice, sînteți fiii lui Dumnezeu, a trimis Dumnezeu în inimile noastre pe Duhul Fiului Său care strigă : Avva, Părinte. Dacă însă este fiu și moștenitor prin Dumnezeu, nu este așadar rob, ci fiu» [14]. Dacă Sfîntul Duh mă face liber și fiu, și moștenitor al dumnezeirii Sale proprii, voi fi nedrept dacă aș spune că El este rob, El care mă face pe mine liber. Însă libertatea Duhului se arată și prin ceea ce a zis Apostolul : «Toate le lucrează unul și același Duh, împărțind fiecăruia după cum voiește» [15]. Acolo unde se predică împărțirea de bună voie, nu poate exista o stare de robie. Căci robia trebuie să se înțeleagă că este numai în creatură, însă în Treime trebuie să se înțeleagă stăpînia și

7. *Ioan*, I, 3. 8. *Coloseni*, I, 16. 9. *Psalmul* CXVIII, 91.
10. *II Tesaloniceni*, III, 5. 11. *Ioan*, XVI, 13. 12. *II Corinteni*, III, 17.
13. *Romani*, VIII, 15. 14. *Galateni*, IV, 6—7. 15. *I Corinteni*, XII, 11.

libertatea. Aşadar, dacă ceea ce s-a spus în psalm, «toate îţi vor sluji ţie», se referă la creaturi şi nu la Sfîntul Duh, atunci chiar şi cuvintele acestea : «toate prin El s-au făcut» nu cuprind pe Sfîntul Duh între «toate», fiindcă nu se citeşte că a fost făcut din vreo materie, sau din nimic, Cel care din Tatăl purcede.

5. Astfel, este de ajuns pentru credincioşi să ştie aceasta, că Fiul într-adevăr s-a născut, dar că Duhul purcede din Tatăl. Să ne folosim de aceste cuvinte de care a voit să se folosească dumnezeiasca Scriptură. Cel care iubeşte viaţa şi cunoaşte pe dătătorul vieţii şi a primit în Botez taina Sfintei Treimi, cu cinstire egală, să nu caute sfîrşit acolo unde are siguranţa că nu a fost început. Credem, aşadar, că Sfîntul Duh Mîngîietorul purcede din Tatăl, că El nu este Fiul, nici Fiul Fiului, după cum obişnuiesc să pretindă cei neştiutori, ci Duhul Adevărului, iar felul şi măsura purcederii Acestuia niciunuia nu-i este dat să ştie. Căci despre neputinţa de a cuprinde cu mintea pe Sfîntul Duh, chiar Domnul a zis în Evanghelie : «Căci Duhul suflă unde voieşte şi tu auzi glasul lui, dar nu ştii de unde vine, sau încotro merge» [16]. Ştim că acest Duh este într-o Persoană proprie şi adevărată, că este izvorul sfinţeniei, lumina sufletelor, împărţitorul harurilor. Acest Duh sfinţeşte, El nu este sfinţit ; El luminează, nu este luminat. Fără acest Duh, nici o creatură nu poate ajunge la veşnicie şi nici nu va putea fi socotită cu adevărat sfîntă. Îndrăznesc să spun că însuşi templul Domnului, adică trupul pe care l-a primit din Fecioară, a fost pregătit desigur de acest Duh. După cum a zis îngerul Gavriil către Maria : «Duhul Sfînt va veni asupra ta (şi puterea Celui prea Înalt te va umbri ; şi de aceea) ce se va naşte (din tine), din Duhul Sfînt este» [17]. Iată că însuşi templul în care a locuit Domnul-Cuvîntul îl aflăm sfinţit de Duhul. Este adevărat ce zice Domnul despre Sine : «Pe care Tatăl L-a sfinţit şi L-a trimis în această lume» [18], şi în alt loc : «Pentru aceia Eu Mă sfinţesc pe Mine Însumi» [19]. Căci Fiul lui Dumnezeu este în stare să sfinţească şi trupul Său şi toate celelalte ; totuşi ca să arate lumii puterea şi însuşirea Sfîntului Duh, în timpul Botezului, El însuşi L-a primit pe Sfîntul Duh în trupul Său, în chip de porumbel, pentru ca într-adevăr, după spusa Apostolului, «în El să locuiască trupeşte toată plinătatea Dumnezeirii» [20]. Din această plinătate primesc după aceea Apostolii «har peste har» [21], după cum însuşi Domnul fiind insuflat, a spus în faţa Apostolilor : «Luaţi Duh Sfînt, căruia veţi ierta păcatele, vor fi iertate şi căruia le veţi ţine, vor fi ţinute» [22]. Şi deşi s-a scris : «Cine va putea să ierte păcatele decît singur Dumnezeu ?» [23], iată, Apostolii sînt prezentaţi că iartă păcatele prin puterea Duhului, iar Domnul în Evanghelie a zis femeii : «Ţi s-au iertat păcatele» [24]. S-a cunoscut astfel, pe de o parte, cît este de mare însemnătatea Duhului atunci cînd se arată cele potrivite cu însuşi trupul Domnului, iar pe de altă parte, este cunoscută şi puterea Duhului, atunci cînd iartă păcatele.

16. *Ioan*, III, 8.
17. *Luca*, I, 35 ; *Matei*, I, 20. În general, textul folosit de Sfîntul Niceta diferă de Vulgata. 18. *Ioan*, X, 36. 19. *Ioan*, XVII, 19. 20. *Coloseni*, II, 9.
21. *Ioan*, I, 16. 22. *Ioan*, XX, 22—23. 23. *Luca*, V, 21. 24. *Luca*, VII, 48.

6. Să venim aşadar la celelalte puteri şi lucrări ca să poată fi cunoscut ce este şi cît este de mare Sfîntul Duh. Căci după cum Tatăl şi Fiul nu sînt cunoscuţi decît prin lucrări, după cum însuşi Domnul zice: «Sau în faptele mele credeţi» [25], tot aşa şi Sfîntul Duh, ceea ce este nu poate fi ştiut mai deplin decît din semnele vădite ale lucrărilor. Nimeni să nu se neliniştească atunci cînd înfăţişăm însuşirile mai de seamă ale Sfîntului Duh. Nimeni să nu-şi astupe urechile atunci cînd sînt repetate cuvinte dumnezeieşti. Mai mult trebuie să se creadă mărturiilor cereşti decît semnelor pămînteşti. Ce este, aşadar, ce voim noi? Să arătăm, fără îndoială, care este tradiţia Domnului cu privire la aceasta. Dacă nu este de ajuns să fim botezaţi în numele Tatălui şi al Fiului, fără Sfîntul Duh, nici nu sîntem sfinţiţi şi nu ne îndreptăm spre viaţa veşnică, fără Sfîntul Duh. Dorim să arătăm că Sfîntul Duh a lucrat totdeauna şi lucrează împreună cu Tatăl şi cu Fiul nu numai în botez, dar chiar şi în toate celelalte taine.

7. Chiar dacă ar fi de ajuns acest exemplu, că se află conlucrător în taina botezului, totuşi de aici se înţelege că nimic n-a fost creat fără Sfîntul Duh. Şi, într-adevăr, dacă înnoirea şi mîntuirea omului se face cu Duhul, poate fi crezut faptul că chipul omului şi crearea lui au fost săvîrşite fără Sfîntul Duh? Sau se îndoieşte vreun potrivnic că taina botezului este mai mult decît începuturile creaturii? Fiindcă prin botez se lucrează veşnicia, la început însă de la Adam a domnit moartea. Să-l ascultăm deci pe David care proorocește despre creaţie: «Cu cuvîntul Domnului cerurile s-au întărit şi cu Duhul gurii lui toată puterea lor» [26]. Acest *Cuvînt* trebuie să fie înţeles Fiul, după vestirea lui Ioan Evanghelistul: «prin Care toate s-au făcut» [27]. *Duhul gurii* însă nu este altul decît Acesta care credem că este *Sfînt*. Astfel, într-un singur verset ai pe Domnul, pe Cuvîntul Domnului şi pe Sfîntul Duh care împlineşte taina Treimii. Că dacă cineva, în chip neînţelept, a voit să interpreteze că acest Cuvînt prin care au fost întemeiate cerurile a fost numai o vedenie, şi că Duhul este vaporos ca aerul, încetul cu încetul acela va cădea negreşit în iudaism, deoarece nici Fotinus [28], nici iudeii nu recunosc că a fost procreat ceva prin Cuvîntul substantiv [29] sau prin Duhul.

8. Dar vei zice: «Despre Cuvîntul, într-adevăr, s-a arătat ce a creat; ce vei spune despre Duhul?» Primeşte altă mărturie a dreptului şi venerabilului Iov: «Duhul lui Dumnezeu este cel ce m-a făcut» [30]. Iar psalmistul David roagă pe Dumnezeu: «Trimite Duhul Tău şi se vor zidi şi vei înnoi faţa pămîntului» [31]. Dacă crearea şi înnoirea vor fi prin Duhul, fără îndoială că nici începutul creaţiei n-a fost fără Duhul. Dar acei care se împotrivesc acestui adevăr de credinţă obişnuiesc să întoarcă cu dibăcie numele şi Persoana Duhului spre Fiu dacă se află undeva vreo mărturie că Duhul este creator, fiindcă şi Fiul este Duh, după cum şi Tatăl este Duh. Nu trebuie să ne încredem într-o argu-

25. *Ioan*, X, 38. 26. *Psalmul* XXXII, 6. 27. *Ioan*, I, 3.

28. Vezi nota nr. 4 la lucrarea *Despre credinţa creştină ortodoxă*, «Mitropolia Olteniei», XXV/1973, nr. 9—10, p. 784.

29. «Verbum substantivum». 30. *Iov*, XXXIII, 4. 31. *Psalmul* CIII, 31.

mentare greşită, fiindcă David a spus deja că Cuvîntul Domnului este Fiul şi el a predicat în egală măsură pe Duhul care este Sfînt. Cuvîntul este într-adevăr cel ce a întemeiat cerurile, Duhul însă este toată puterea lor. Acesta este podoaba lor. Aşadar, sau cred cei ce citesc aceste lucruri, sau dacă nu vor să creadă, pentru ce mai citesc? Să nu socotească cineva că această credinţă ar putea duce la insulta lui Dumnezeu-Tatăl; mai de grabă are în vedere mărirea Lui. Dacă se spune că Cuvîntul Lui, căruia El însuşi îi este Tată, sau Duhul Lui, căruia El însuşi îi este autor, au creat toate, înseamnă că însuşi Tatăl creează toate atunci cînd creează Cuvîntul şi Duhul Lui.

9. După creaţie, aşadar, să arătăm că Treimea dă viaţă. Într-adevăr, despre Persoana Tatălui spune Apostolul: «Mărturisesc în faţa lui Dumnezeu care viază toate» [32]. Viaţa însă o dă Hristos, căci zice: «Oile Mele ascultă glasul Meu şi Eu le dau lor viaţa veşnică» [33]. Însă viem şi prin Sfîntul Duh, fiindcă însuşi Domnul spune: «Duhul este cel ce dă viaţă» [34]. De asemenea, şi Apostolul Pavel spune către Romani: «Cel care a înviat pe Hristos din morţi va dărui viaţă şi trupurilor voastre muritoare din pricina Duhului Său care locuieşte în voi» [35]. Iată, s-a arătat clar o singură dăruire de viaţă, a Tatălui şi a Fiului şi a Sfîntului Duh.

10. Ştiinţa dinainte a lucrurilor se află numai la Dumnezeu şi El este cunoscătorul celor ascunse. Deşi creştinul cunoaşte aceasta, totuşi trebuie să i se arate din cartea lui Daniil, unde se spune: «Dumnezeule, Tu care eşti cunoscătorul celor nevăzute, care prevezi toate mai înainte de a se naşte» [36]. Aceeaşi preştiinţă este şi la Hristos, după cum spune Evanghelistul Ioan: «De la început, Iisus ştia cine era cel care avea să-l vîndă, sau cine erau cei ce nu credeau» [37]. Iar că este cunoscător al celor nevăzute, s-a arătat atunci cînd a dat pe faţă gîndurile ascunse ale iudeilor spunînd: «Ce cugetaţi rău în inimile voastre?» [38].

11. La fel, faptul că Sfîntul Duh ştie mai dinainte toate a arătat Mîntuitorul Hristos spunînd către Apostoli: «Cînd va veni Duhul Adevărului vă va învăţa pe voi toate şi vă va vesti vouă cele viitoare» [39]. Cel care este în stare să vestească lucrurile viitoare, socotesc că ştie mai dinainte toate, fără pic de îndoială, căci El însuşi «cercetează adîncurile lui Dumnezeu» [40] şi cunoaşte toate cele ce sînt ale lui Dumnezeu. Nu numai atît, dar chiar descoperă tainele lui Dumnezeu. Aceasta o mărturiseşte Daniil: «El este Dumnezeul dumnezeilor şi Regele regilor, care descoperă tainele» [41]. Căci toate lucrurile sînt descoperite prin Hristos, după cum El însuşi zice: «Nimeni nu cunoaşte pe Tatăl decît Fiul şi căruia voieşte Fiul să-i descopere» [42]. Însă orice descoperire este în Sfîntul Duh, după cum mărturiseşte Apostolul Pa-

32. *I Timotei*, VI, 13. 33. *Ioan*, X, 27. 34. *Ioan*, VI, 63.
35. *Romani*, VIII, 11. 36. *Daniil*, XIII, 42. 37. *Ioan*, VI, 64.
38. *Matei*, IX, 4. 39. *Ioan*, XVI, 13. 40. *I Corinteni*, II, 10.
41. *Daniil*, II, 47. 42. *Luca*, X, 22.

vel : «Nouă ne-a descoperit Dumnezeu prin Duhul Său cel Sfînt» [43]. Iată, este o singură descoperire a Treimii lui Dumnezeu.

12. Că Dumnezeu este pretutindeni prezent și umple toate, avem mărturia lui Ieremia : «Eu sînt Dumnezeu care este aproape și nu Dumnezeu din depărtare. Dacă un om ar fi ascuns în locuri ascunse, așadar Eu nu-l voi vedea ? Oare nu umplu Eu cerul și pămîntul ?» [44]. Ce spune însă Iisus Hristos în Evanghelie despre prezența Sa pretutindeni ? «Oriunde, zice, vor fi doi sau trei în numele Meu, acolo voi fi și Eu în mijlocul lor» [45]. Iar despre plinătatea Lui, Apostolul spune : «Cel ce S-a pogorît, Acela este Care S-a suit mai presus de toate cerurile, ca pe toate să le umple» [46]. La fel și despre Sfîntul Duh că este pretutindeni, profetul vorbind în persoana lui Dumnezeu, zice : «Eu sînt în voi și Duhul Meu stă în mijlocul vostru» [47], iar Solomon spune : «Duhul lui Dumnezeu a umplut tot pămîntul» [48]. Dumnezeu locuiește în sfinții Săi, potrivit făgăduinții pe care a făcut-o : «Voi locui în ei și între ei voi umbla» [49]. Dar ce spune Domnul în Evanghelie ? «Rămîneți în Mine și Eu în voi» [50]. Acest lucru îl dovedește Apostolul Pavel : «Nu știți că Iisus Hristos este în voi ?» [51]. Această locuire se împlinește însă în Duhul, după cum amintește Evanghelistul Ioan : «Din aceasta cunoaștem că este în noi, fiindcă din Duhul Său ne-a dat nouă» [52]. Asemenea zice și Apostolul Pavel : «Nu știți că voi sînteți templul lui Dumnezeu și Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi ?» [53]. Și îndată adaugă : «Slăviți și purtați pe Dumnezeu în trupul vostru» [54].

13. Se poate dovedi, de asemenea, că atunci cînd mustră Tatăl și Fiul, mustră chiar și Sfîntul Duh. În Psalmul XLIX se citește : «Iar păcătosului i-a zis Dumnezeu : Pentru ce tu istorisești dreptățile mele ?» Și mai jos : «Te voi mustra și voi pune înaintea feței tale păcatele tale» [55]. De asemenea, David rugîndu-se a zis către Domnul : «Doamne, nu cu mînia Ta să mă mustri pe mine» [56]. Fiindcă El însuși va veni să certe tot trupul. Într-adevăr, ce a spus Mîntuitorul în Evanghelie despre Sfîntul Duh ? «Cînd va veni Acela Mîngîietorul, va vădi lumea de păcat și de dreptate și de judecată» [57]. Prevăzînd aceasta, David striga către Domnul : «Unde mă voi duce de la Duhul Tău și de fața Ta unde voi fugi ?» [58]. Apostolul Pavel arată că are să fie una și aceeași judecată a lui Dumnezeu prin Iisus Hristos : «Cînd va judeca, zice, Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor prin Iisus Hristos Domnul nostru» [59]. Iar Sfîntul Duh judecă pe Antihrist, după cum spune același Apostol cînd vorbește despre persoana lui Antihrist : «Pe care îl va omorî Domnul Iisus cu Duhul gurii Sale» [60]. Dacă Antihrist este nimicit cu Duhul gurii Domnului, așadar orice creatură va fi judecată de Duhul, după

43. *I Corinteni*, II, 10. 44. *Ieremia*, XXIII, 23—24. 45. *Matei*, XVIII, 20.
46. *Efeseni*, IV, 10. 47. *Agheu*, II, 4, 5. 48. *Înțelepciunea lui Solomon*, I, 7.
49. *Levitic*, XXVI, 12. 50. *Ioan*, XV, 4. 51. *II Corinteni*, XIII, 5.
52. *I Ioan*, III, 24. 53. *I Corinteni*, III, 16. 54. *I Corinteni*, VI, 20.
55. *Psalmul* XLIX, 17, 22. 56. *Psalmul* VI, 1. 57. *Ioan*, XVI, 8.
58. *Psalmul* CXXXVIII, 7. 59. *Romani*, II, 16. 60. *II Tesaloniceni*, II, 8.

cum mărturisește și Solomon : «Împotriva lor va sta Duhul puterii și ca un vîrtej de vînt îi va împărți pe ei» [61].

14. După cum este dovedit, Tatăl este bun, și Fiul este bun, și Sfîntul Duh, deopotrivă, este bun. Într-adevăr, despre Tatăl spune Cel Unul-născut în Evanghelie : «Nimeni nu este bun decît unul Dumnezeu» [62]. Iar despre Sine zice : «Eu sînt păstorul cel bun» [63]. De asemenea, despre Sfîntul Duh spune psalmistul David către Domnul : «Duhul Tău cel bun mă va călăuzi la pămîntul cel drept» [64]. Și după cum se spune despre Fiul : «Că drept este Cuvîntul Domnului» [65], tot așa se spune și despre Duhul : «Duh drept înnoiește în cele dinăuntru ale mele» [66].

15. Dar cine ar putea să treacă sub tăcere acea vrednicie a Sfîntului Duh ? Căci profeții vechi strigau : «Aceasta zice Domnul !» Cînd S-a întrupat Hristos a amintit acest glas, zicînd : «Iar Eu vă zic vouă». Dar profeții mai noi ce proclamă ? Profețind Agab spune în Faptele Apostolilor : «Aceasta zice Sfîntul Duh» [67]. Iar Apostolul Pavel zice către Timotei : «Duhul spune lămurit» [68], și tot el spune că a fost chemat și trimis la propovăduire de către Dumnezeu Tatăl și de Domnul Hristos. «Pavel, spune el, Apostol nu de la oameni, nici printr-un om, ci prin Iisus Hristos și Dumnezeu Tatăl» [69]. Cu adevărat, în Faptele Apostolilor se citește că el a fost ales și trimis de către Sfîntul Duh. Căci așa este scris : «Și zice Sfîntul Duh : Alegeți-Mi pe Barnaba și Pavel pentru lucrarea la care i-am chemat pe ei» [70]. Și puțin după aceea : «Aceia fiind trimiși de Sfîntul Duh au coborît în Seleucia» [71].

16. Să nu socotească însă vreunul că Sfîntul Duh este ceva de disprețuit, deoarece este numit Paraclet. Căci cuvîntul *Paraclet* este de origine greacă și înseamnă în limba latină avocat sau mîngîietor. Această numire este comună și Fiului lui Dumnezeu, după cum învață Evanghelistul Ioan : «Acestea vi le scriu ca să nu păcătuiți. Că dacă ați păcătuit, avem Mîngîietor la Tatăl pe Iisus Hristos cel drept» [72]. Căci însuși Domnul atunci cînd spune Apostolilor : «Un alt apărător vă va trimite vouă Tatăl» [73], fără îndoială, cînd numește pe altul Paraclet, chiar pe Sine însuși se arată Paraclet. Dar nici de Tatăl nu este străin acest nume de Mîngîietor, căci numele este al binefacerii, nu al naturii. Chiar Sfîntul Pavel scrie așa Corintenilor : «Binecuvîntat este Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Părintele îndurărilor și Dumnezeul a toată mîngîierea, Cel ce ne mîngîie» [74], ceea ce în grecește se spune : καὶ Θεός πάσης παρακλήσεως. Și deși se numește mîngîietor Tatăl, mîngîietor Fiul și mîngîietor Sfîntul Duh, totuși ni se înfățișează o singură mîngîiere a Treimii, ca și o singură iertare a păcatelor, după cum afirmă Apostolul : «V-ați spălat și v-ați sfințit și v-ați

61. *Înțelepciunea lui Solomon*, V, 24. 62. *Matei*, XIX, 17. 63. *Ioan*, X, 11.
64. *Psalmul* CXLII, 10. 65. *Psalmul* XXXII, 4. 66. *Psalmul* L, 11.
67. *Faptele Apostolilor*, XXI, 11. 68. *I Timotei*, IV, 1. 69. *Galateni*, I, 1.
70. *Faptele Apostolilor*, XIII, 2. 71. *Ibidem*, v. 4. 72. *I Ioan*, II, 1.
73. *Ioan*, XIV, 16.
74. *II Corinteni*, I, 3—4. Acesta este singurul loc citat direct din Noul Testament în limba greacă, din operele Sfîntului Niceta.

îndreptat în numele Domnului Iisus Hristos și în Duhul Dumnezeului nostru» [75].

17. Dacă din întîmplare, aceste lucruri blînde și binefăcătoare nu mișcă sufletul pentru a înțelege puterea Sfîntului Duh, să spunem cîteva despre lucrurile înfricoșătoare. Anania «vînduse» averea, după cum este scris și în Faptele Apostolilor, și înșelătorul ucenic a ascuns o parte din bani, iar pe cealaltă, ca și cînd ar fi fost întreaga sumă, a depus-o la picioarele Apostolilor. Astfel, el a mințit pe Sfîntul Duh de care socotise că se ascunde. Dar ce i-a spus îndată fericitul Petru? «Anania, de ce Satana a umplut inima ta, ca tu să minți pe Sfîntul Duh?» Și îndată adaugă: «Nu ai mințit pe oameni, ci pe Dumnezeu» [76]. Și astfel, lovit de puterea Celui pe care voise să-L mintă, a murit. Cum voiește aici fericitul Apostol ca să fie înțeles Sfîntul Duh? El dă un răspuns clar cînd spune: «Nu ai mințit pe oameni, ci pe Dumnezeu». Este vădit așadar, că cel care minte pe Sfîntul Duh, minte pe Dumnezeu și cel care crede în Sfîntul Duh, crede în Dumnezeu. Astfel, chiar și soția lui Anania, care fusese părtașă la minciună, a devenit părtașă și la moarte. Așa ceva, ba mai cu tărie, a arătat chiar Domnul în Evanghelia Sa, zicînd: «Orice păcat și hulă vor fi iertate oamenilor, cel care va huli însă împotriva Sfîntului Duh, nu i se va ierta lui nici în veacul acesta, nici în cel ce va să fie» [77]. Iată o hotărîre înspăimîntătoare! El spune că păcatul celui ce hulește împotriva Sfîntului Duh este de neiertat. Compară această hotărîre cu ceea ce s-a scris în *Cartea Regilor*: «Dacă păcătuind va păcătui un bărbat împotriva altui bărbat, se vor ruga pentru el; dacă însă va păcătui cineva împotriva lui Dumnezeu, cine se va mai ruga pentru el?» [78]. Așadar, dacă hulele împotriva Duhului și păcatul împotriva lui Dumnezeu este o crimă asemănătoare și de neiertat, deja începe să se lămurească pentru cei ce înțeleg ce este Sfîntul Duh.

18. Aș putea să vă prezint mai multe mărturii din Sfintele Scripturi, care, după taina Botezului, v-ar arăta Treimea unei singure lucrări și puteri. Dar pentru că mulți cunosc bine aceste lucruri, trec multe sub tăcere. Voi face, așadar, recapitularea celor spuse pînă acum: Dacă Sfîntul Duh purcede de la Tatăl, dacă liberează, dacă sfințește, dacă este Domn după cum a zis Apostolul, dacă creează cu Tatăl și cu Fiul, dacă dă viață, dacă are prestiință ca Tatăl și ca Fiul, dacă descoperă, dacă este pretutindeni, dacă umple toată lumea, dacă locuiește în cei aleși, dacă vădește lumea de vinovăție, dacă judecă, dacă este bun și drept, dacă despre El se spune: «Acestea le-a zis Sfîntul Duh», dacă a rînduit pe profeți, dacă a trimis pe Apostoli, dacă este mîngîietor, dacă spală și îndreaptă, dacă distruge pe cei ce-L înșeală, dacă cel care îl va fi hulit nu are iertare nici în acest veac, nici în cel ce va să fie, căci astfel este propriu lui Dumnezeu, dacă acestea toate sînt așa, mai ales că sînt adevărate, de ce sînt întrebat care este natura

75. *I Corinteni*, VI 11. 76. *Faptele Apostolilor*, V, 3—4. 77. *Matei*, XII, 32.
78. *I Regi*, II, 25.

Sfîntului Duh, cînd El însuşi se descoperă ce este prin mărimea lucrărilor? Astfel, nu este străin de măreţia Tatălui şi a Fiului cel care nu este străin de tăria faptelor; zadarnic i se tăgăduieşte numele Divinităţii, a cărui putere nu poate să fie tăgăduită. Este în zadar să fiu oprit de a-L cinsti împreună cu Tatăl şi cu Fiul pe Cel pe Care sînt constrîns de adevărul însuşi, să-L mărturisesc împreună cu Tatăl şi cu Fiul. Dacă El îmi iartă păcatele împreună cu Tatăl şi cu Fiul, dacă îmi dă sfinţenia şi viaţa veşnică, sînt prea nerecunoscător dacă în schimb nu-L voi preamări împreună cu Tatăl şi cu Fiul. Sau dacă nu trebuie să fie cinstit împreună cu Tatăl şi cu Fiul, atunci nici nu trebuie mărturisit la botez. Dar dacă trebuie să fie mărturisit în orice fel, după spusa Domnului şi după tradiţia Apostolilor, credinţa să nu fie pe jumătate. Cine mă va opri de la închinarea Lui? Deci voi crede în El şi mă voi ruga Lui ca un datornic.

19. Aşadar, cu una şi aceeaşi venerare voi adora pe Tatăl, voi adora pe Fiul, voi adora pe Sfîntul Duh. Dacă cineva socoteşte acest lucru greu, să asculte cum îndeamnă David pe credincioşi să cinstească pe Dumnezeu: «Închinaţi-vă scaunului picioarelor Lui»[79]. Dacă adorarea picioarelor Lui ţine de religie, cu cît mai mult ţine de religie să adori Duhul Lui, acel Duh pe care fericitul Petru L-a predicat cu atîta măreţie, zicînd: «V-au binevestit vouă pe Sfîntul Duh, spre Care doresc îngerii să privească»[80]. Dacă îngerii doresc să-L privească, cu cît mai mult noi oamenii nu trebuie să-L dispreţuim, ca nu cumva să ni se spună şi nouă ceea ce s-a spus iudeilor: «Voi totdeauna v-aţi împotrivit Sfîntului Duh, ca şi părinţii voştri»[81].

20. Dacă aceste exemple atît de mari şi felurite nu pleacă sufletul pentru a venera pe Sfîntul Duh, primeşte ceva mai puternic. Căci aşa a învăţat Apostolul Pavel pe profeţii Bisericii, în care şi prin care vorbea însuşi Duhul Sfînt: «Dacă toţi ar prooroci şi ar intra vreun necredincios sau vreun neştiutor, şi este dovedit de toţi, el este judecat de toţi; cele ascunse ale inimii lui se învederează, şi astfel, căzînd cu faţa la pămînt, se va închina lui Dumnezeu, mărturisind că Dumnezeu este într-adevăr printre voi»[82]. Astfel, el socotea că Sfîntul Duh era şi în cei ce profeţeau. Deci, dacă păgînii cad cu faţa la pămînt închinîndu-se Sfîntului Duh, se închină înspăimîntaţi şi-L mărturisesc din măreţia faptelor, adică din bogăţia harului duhovnicesc, cu atît mai mult este potrivit pentru credincioşi să adore cu bună ştiinţă şi din toată inima pe Sfîntul Duh.

21. Duhul însă este adorat nu ca ceva aparte, după obiceiul neamurilor, deoarece nici Fiul care este de-a dreapta Tatălui nu este adorat separat. Cînd adorăm însă pe Tatăl, noi credem că adorăm deopotrivă şi pe Fiul şi pe Sfîntul Duh, căci şi atunci cînd invocăm pe Fiul, noi credem că îl invocăm pe Tatăl şi cînd ne rugăm Tatălui credem că sîntem auziţi de Fiul, după cum ne îndeamnă Domnul: «Orice veţi cere Tatălui în numele Meu, Eu voi face, pentru ca Tatăl să fie cinstit în

79. *Psalmul* XCVIII, 5. 80. *I Petru*, I, 12. 81. *Faptele Apostolilor*, VII, 51.
82. *I Corinteni*, XIV, 24.

Fiul» [83]. Tot așa și atunci cînd este adorat Duhul, este adorat mai ales Acela al căruia este Duhul.

22. Acel lucru să-l știe însă oricine, că măreției dumnezeiești nici nu poate să i se adauge ceva, nici nu poate să se micșoreze prin rugăciunile omenești, ci fiecare, după voia sa, fie că dobîndește slavă închinîndu-se, fie că-și dobîndește tulburarea sufletului, împotrivindu-se cu încăpățînare. Căci este sigur că cearta și mîndria aduc condamnare, iar cinstirea așteaptă rodul închinării. De ce dar credincioșii să nu cinstească în întregime Treimea spre care ei mărturisesc că tind, în numele căreia s-au botezat și cu numele căreia se bucură că sînt numiți? După cum de la numele lui Dumnezeu Tatăl, oamenii se numesc ai lui Dumnezeu; după cum Ilie a fost numit omul lui Dumnezeu; și Moise, omul lui Dumnezeu; după cum Timotei a fost numit de către Apostolul Pavel, omul lui Dumnezeu, iar de la Hristos se numesc creștini, tot așa, de la Duhul se numesc duhovnicești. Prin urmare, dacă ești numit omul lui Dumnezeu și nu ești adevărat creștin, nimic nu ești. De asemenea, dacă te numești creștin și nu ești duhovnicesc, să nu ai încredere prea mare în tine cu privire la mîntuirea ta. Așadar, după mărturisirea botezului mîntuitor, credința în Treime să fie neștirbită, o singură închinare a evlaviei și nici să nu presupunem, după obiceiul neamurilor, contradicții ale puterilor, sau să bănuim că este vreo creatură în Treime. Dar nici să nu cădem în păcatul iudeilor care tăgăduiesc pe Fiul lui Dumnezeu și nu se închină Sfîntului Duh, ci mai de grabă, adorînd și preamărind Treimea desăvîrșită, să ținem cu tărie credința mărturisită de noi în taine: Unul Sfînt, adică, Duhul, Unul Domn Iisus Hristos întru slava lui Dumnezeu Tatăl, Amin, deoarece una singură este închinarea Treimii. În sfîrșit, să avem din belșug pace și dragoste făcînd fapte bune ca să auzim de la Apostol, după cum au auzit și corintenii în Epistola a doua: «Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu și împărtășirea Sfîntului Duh cu voi toți» [84]. Amin.

Traducere de
Pr. Conf. ȘTEFAN ALEXE

83. *Ioan*, XIV, 13. 84. *II Corinteni*, XIII, 13.

întortochiat. Și acesta-i tot semn de cea mai înaltă înțelepciune! Pe de o parte, ca sunetul să pătrundă în ureche neîmpiedicat și să răsune mai bine izbindu-se de cotiturile urechii, iar pe de altă parte, să nu cază în ureche ceva din afară spre a împiedica simțul auzului. Uită-te și la limbă! Cît e de moale și cît de ușor se întoarce și într-o parte și în alta! Ca prin varietatea mișcărilor ei să îndeplinească toate nevoile vorbirii. Dinții, la rîndul lor, sînt și organele vorbirii — că dau limbii sprijin puternic —, dar și slujitorii hranei —, că unii o taie, iar alții o fărămițează. Și așa, dacă vei cerceta cu atenția cuvenită și pe toate celelalte organe ale trupului, dacă vei cunoaște bine cum este tras aerul în plămîni, cum este păstrată căldura la inimă, dacă vei cunoaște organele mistuirii și canalele prin care circulă sîngele, atunci din toate vei vedea adînca înțelepciune a Creatorului tău, și vei spune și tu cu profetul : *«Minunată este știința ta, mai presus de mine»* [45]. Așadar, *«Ia aminte de tine însuți»*, ca să iei aminte de Dumnezeu, căruia slava și puterea în vecii vecilor, Amin.

Traducere de
Pr. D. FECIORU

OPERE: 4. — DESPRE SIMBOLUL DE CREDINȚĂ*

de Sf. NICETA DE REMESIANA

1. — Cel care crede în Hristos și urmează pe cel ce-l duce la viața veșnică, după cum poporul lui Israel urmînd pe Moise a intrat în țara făgăduinții, cel ce se încrede avînd călăuză pe Hristos, părăsește pe Vrăjmaș și pe îngerii lui, adică toată cercetarea magică menținută prin îngerii Satanei. După aceea, el părăsește și faptele lui cele rele, adică cinstirile păgînești și idolii, oracolele și augurii, procesiunile și teatrele necuviincioase, furturile și înșelăciunile, desfrînările și bețiile, dansurile imorale și minciunile. Acestea și altele sînt, fraților, cele care vă separau de Domnul și vă uneau cu diavolul. Acestea sînt lanțurile diavolești care sugrumă sufletele oamenilor și-i duc la închisoarea infernului. Așadar, scăpîndu-se de asemenea rele și aruncînd aceste legături în fața sau în spatele vrăjmașului, catehumenul declară cu glasul sincer :

2. — *Cred în Dumnezeu Tatăl Atotputernicul, creatorul cerului și al pămîntului.* Frumos începe mărturisirea de credință, căci și Fericitul Pavel a rostit astfel : «Cu inima se crede spre dreptate, însă cu gura se face mărturisire spre mîntuire» [1]. Așadar, crezi în Dumnezeu Tatăl Atotputernic, Dumnezeu nenăscut, Care n-a luat ființă de la nimeni,

45. *Psalmii*, CXXXVIII, 6.

* Titlul în limba latină : *De Symbolo*. Ediția A. E. Burn, p. 38—54.

1. *Romani* X, 10.

Care n-a început de la nimeni, Dumnezeu nevăzut, pe care nu poate să-L vadă nici o privire trupească, Dumnezeu necuprins cu mintea, dar Care cuprinde toate, Dumnezeu neschimbat, Care nu se schimbă cu timpul, nici nu îmbătrînește cu vîrsta, ci totdeauna este același, Care nu a început să existe în timp, ci fiind viu pururea, nu suferă nici o schimbare, Dumnezeu bun și drept, creatorul cerului și al pămîntului. Pe acesta îl mărturisești că este Dumnezeu, dar în același timp îl mărturisești și ca Tată. Trebuie ca să fie Tată al Fiului, căci nimeni nu este tată fără să aibă fiu. Așadar, este Tată prin Fiul, avînd astfel pe Fiul al cărui Tată este. Și aceasta este mărturisirea cucernică față de Dumnezeu, ca să-L știi pe Acesta nu numai ca Dumnezeu, cum fac iudeii, ci să-L cunoști și ca Tată, «Tată al Cuvîntului celui viu, al puterii și înțelepciunii proprii», Care mai înainte de toți vecii, înainte de orice început, înainte cu totul de orice timp, a născut din Sine pe Fiul, duhul a născut un duh, Dumnezeu a născut pe Dumnezeu «prin care au fost făcute toate cîte sînt în ceruri și pe pămînt, cele văzute și cele nevăzute» [2], după cum învață Apostolul Pavel și adevărește Evanghelistul Ioan zicînd : «Toate printr-Însul s-au făcut și fără de Dînsul nimic nu s-a făcut» [3].

3. — Crezînd așadar, în Dumnezeu Tatăl, vei mărturisi apoi că tu crezi *și în Fiul Acestuia, Iisus Hristos.* Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu. Într-adevăr, cuvîntul Iisus, tălmăcit din limba evreiască înseamnă mîntuitor, iar Hristos este numirea demnității regești, ca Mîntuitor și Rege, unul și același Iisus Hristos. Acesta S-a pogorît din ceruri de la Tatăl și a luat trup asemenea nouă, pentru mîntuirea noastră.

4. — *El S-a născut din Sfîntul Duh și din Fecioara Maria,* fără vreo lucrare bărbătească. Trup din trup, El S-a născut prin puterea Sfîntului Duh. Rămînînd Dumnezeu S-a făcut om ca să poată fi pentru oameni spre vedere și învățătură și spre mîntuire, fiindcă altfel, dacă nu primea un corp văzut, Dumnezeirea nu putea să fie păstrată de oameni.

Născut așadar, din Sfînta și Preacurata Fecioară pentru a ne pune în față începutul nașterii celei sfinte. S-a născut după cum se spusese mai înainte prin prooroci : «Iată Fecioara va lua în pîntece și va naște Fiu și vei chema numele lui Emanuil care se tîlcuiește : cu noi este Dumnezeu» [4]. Crezi deci că Acesta care S-a născut din Fecioară, numit Dumnezeu este cu noi Dumnezeu mai înainte de veci din Tatăl, este om din Fecioară pentru oameni, întrupat cu adevărat, nu închipuit, după cum își închipuie unii eretici rătăciți, rușinîndu-se de taina lui Dumnezeu, susținînd că întruparea săvîrșită a lui Dumnezeu și Domnului Iisus Hristos n-ar fi fost cu adevărat după cum se vedea, ci a înșelat ochii oamenilor, pentru că lipsește cu totul de la adevărul lui Dumnezeu. Dacă este o întrupare falsă, înșelătoare va fi și mîntuirea pentru creștini. Că dacă adevărul este în Hristos, la fel și întruparea este în El. A existat real în amîndouă felurile : om, căci era văzut, și Dumnezeu, că

2. *Coloseni* I, 16. 3. *Ioan* I, 3. 4. *Matei* I, 23 ; cf. *Isaia* VII, 14.

nu se vedea. El a mîncat ca om și a hrănit cinci mii de oameni cu cinci pîini, ca Dumnezeu. A însetat, ca om, și a dat apa vieții, ca Dumnezeu. A dormit în corabie ca om, dar a poruncit vînturilor și mării ca Dumnezeu. A fost răstignit cu mîinile pe cruce ca om, dar a dat raiul tîlharului care îl mărturisea, ca Dumnezeu. În cele din urmă, a primit moartea, trupul rămînînd în mormînt pentru scurt timp, ca om, dar a înviat din mormînt pe cel mort de patru zile, ca Dumnezeu. Așadar, Hristos a fost și Dumnezeu și om, deoarece după cum este cunoscut ca om prin simțuri, tot așa Dumnezeu este văzut prin lucrările dumnezeiești. Tu ai deci exemple ca să îndepărtezi pe învățătorii înșelăciunii. Dacă cineva va încerca să-ți șoptească faptul că Hristos a fost numai om, să răspunzi că pe El, care s-a făcut om pentru păcatele noastre, L-am cunoscut ca Dumnezeu din puteri și mărturii, fiindcă spune chiar Mîntuitorul către iudei : «Dacă nu voiți să Mă credeți pe Mine, credeți faptele Mele și cunoașteți că Eu sînt în Tatăl și Tată este în Mine» [5].

5. — Urmează să crezi în suferința Stăpînului și să mărturisești că Hristos *a pătimit și că a fost răstignit pe cruce* de către iudei, după cum s-a proorocit. Și vezi să nu te rușinezi de pătimirea Domnului tău. Dacă din întîmplare necredința iudeilor sau îngîmfarea neamurilor ar voi să aducă vreo hulă cu privire la crucea minunată a lui Hristos, amintește-ți pururea spusa Domnului : «Cine Mă va mărturisi în fața oamenilor, și Eu îl voi mărturisi în fața Tatălui Meu, care este în ceruri» [6]. De aceea nici nu este bine să confunzi, dacă înțelegi în ce chip a pătimit Hristos. A pătimit nu cu Dumnezeirea, ci cu trupul, căci Dumnezeu este pururea neschimbător. Însă a pătimit cu trupul, după cum învață Apostolul [7], ca din sîngele Lui să se nască mîntuirea neamului omenesc, după proorocia lui Isaia : «Și El însuși a pătimit pentru păcatele noastre și prin sîngele Lui noi toți ne-am vindecat» [8]. Căci Hristos a pătimit pentru păcatul nostru ca să ni se dăruiască dreptatea.

Deci a pătimit în vremea lui Ponțiu Pilat. Este arătat timpul cînd Ponțiu Pilat a fost guvernatorul Siriei și Palestinei. Acest lucru este pus cu judecată, deoarece unii eretici, rătăciți prin înșelăciuni diavolești, vorbesc cu ușurință de diferiți Hristoși. Așadar, tu ești învățat temeinic și despre timpul pătimirii ca să mărturisești că în afară de Acesta, Care a pătimit cu adevărat în timpul lui Ponțiu Pilat, adică de Hristos, nu a pătimit altcineva dintre ceilalți. Deci, El a murit ca să nimicească drepturile morții.

6. — *A înviat a treia zi din morți,* după cum a zis proorocul : Liber între cei morți» [9]. Căci nici nu putea să fie ținut de către moarte Hristos care are toată puterea asupra vieții și a morții.

S-a suit la ceruri, de unde se și pogorîse, după cum El însuși a zis : «Nimeni nu s-a suit la cer decît numai cel ce s-a coborît, Fiul Omului, care este în cer» [10]. *Stă de-a dreapta Tatălui,* după cum s-a spus prin

5. *Ioan* X, 38. 6. *Matei* X, 32. 7. *I Petru* IV, 1. 8. *Isaia* LIII, 5.
9. *Psalmul* LXXXVII, 6. 10. *Ioan* III, 13.

David de Tatăl către Fiul : «Şezi de-a dreapta Mea pînă ce voi pune pe vrăjmaşii tăi aşternut picioarelor tale» [11]. *De unde va să vină să judece viii şi morţii.* Crede că acest Hristos, Dumnezeul nostru, va veni cu îngerii şi cu puterile cerului să judece atît pe cei vii, cît şi pe cei morţi de demult, pentru a răsplăti fiecăruia după faptele lui, adică pe cei drepţi îi aşează în viaţa veşnică, iar pe cei nedrepţi îi aruncă în pedeapsa veşnică.

7. — *Crezi şi în Duhul Sfînt.* Acest Duh Sfînt este unul şi sfinţeşte toate. El purcede de la Tatăl şi singur cercetează [12] tainele şi adîncurile lui Dumnezeu, care a venit din ceruri asupra lui Hristos, în chip de porumbel. Acest Duh Sfînt este într-adevăr unul, dar multiplu în puteri şi în lucrări. El însuşi împarte darurile harurilor, fiecăruia după cum voieşte [13]. El a aşezat pe prooroci, a trimis Apostolilor Harul şi sfinţeşte sufletele şi trupurile celor ce cred, în timpul botezului. Fără lucrarea Lui nici o fiinţă nu poate să ajungă la viaţa veşnică, spre a cărui slavă chiar «îngerii doresc să privească» [14]. El este cel ce sfinţeşte Scaunele şi Domniile şi toate puterile cerurilor cu măreţia Sa, împotriva căruia «Duh Sfînt dacă va huli cineva, nu are iertare nici în veacul acesta, nici în cel ce va să fie» [15], după cum a spus însuşi Domnul.

8. — Această credinţă în Treime, întăriţi-o fraţilor, în inimile voastre, crezînd într-unul Dumnezeu Tatăl Atotputernic şi în Fiul Lui, Iisus Hristos, Domnul nostru şi în Sfîntul Duh, lumină adevărată şi sfinţitorul sufletelor, care este chezăşia moştenirii noastre, care pe noi, dacă vom tinde către El, ne va călăuzi spre tot adevărul şi ne va face părtaşi celor cereşti. Căci această regulă de credinţă au primit-o Apostolii de la Domnul, ca *«ei să boteze* toate neamurile care cred, în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh» [16]. Această credinţă să rămînă în voi : «păziţi acest depozit, prea iubiţilor, depărtîndu-vă de vorbirile deşarte şi lumeşti şi de împotrivirile ştiinţei mincinoase» [17].

9. — Dacă neamurile îndeamnă să cinsteşti mulţi părinţi, tu păstrează fericita mărturisire de credinţă a ta, căci ai mărturisit pe unul Dumnezeu Tatăl, deoarece nici natura nu îngăduie ca un om să aibă mai mulţi taţi. Dacă un iudeu te îndeamnă să nu crezi în Hristos Fiul lui Dumnezeu, să nu-l iei în seamă, sau să discuţi dacă ai o cunoaştere atît de mare a Scripturii, sau desigur, să-l eviţi dacă îţi lipseşte obişnuinţa. De asemenea, dacă vreun eretic, sub numele de creştin, ţi-L prezintă pe Hristos ca o creatură, sau caută să te încredinţeze că Sfîntul Duh este străin de slava Tatălui şi a Fiului, să-ţi fie ţie ca un păgîn şi vameş, el care te călăuzeşte la idolatrie atunci cînd te sfătuieşte să cinsteşti o creatură. Iar cînd se străduieşte să te încurce în probleme întortocheate, aleargă la zidul credinţei şi spune după Apostol : «Eu m-am spălat, eu m-am sfinţit, eu m-am îndreptat în numele Domnului nostru Iisus Hristos şi în Duhul Dumnezeului meu» [18]. Nimic nu voi

11. *Psalmul* CIX, 1. 12. *I Corinteni* II, 10. 13. *I Corinteni* XII, 11.
14. *I Petru* I, 12. 15. *Matei* XII, 31, 32. 16. *Matei*, XXVIII, 19.
17. *I Timotei* VI, 20. 18. *I Corinteni* VI, 11.

schimba din această mărturisire a Treimii, nici nu voi produce vreun rău mîntuirii mele și vreo pagubă credinței.

10. — După mărturisirea Sfintei Treimi, îndată să declari că tu crezi în *Sfînta Biserică Sobornicească*. Biserica este adunarea tuturor sfinților. Căci de la începutul veacului, fie patriarhii Avraam, Isaac și Iacob, fie profeții, fie apostolii, fie mucenicii, fie ceilalți drepți care au fost, care sînt și care vor fi, formează o singură Biserică, fiindcă au fost sfințiți într-o singură credință și mărturisire, au fost semnați într-un singur Duh, au constituit un singur trup, căruia se mărturisește că Hristos îi este Capul, după cum s-a scris [19]. Eu spun încă mai mult. Chiar îngerii, puterile și stăpîniile cerești se unesc în această Biserică una, fiindcă ne învață Apostolul că în «Hristos au fost împăcate toate, nu numai cele ce sînt pe pămînt, ci chiar cele din cer» [20]. Așadar crede că în această Biserică, una, vei dobîndi comuniunea sfinților. Să știi că această Biserică una este sobornicească și a fost întemeiată în toată lumea, de a cărei comuniune trebuie să ții cu tărie. Sînt însă și alte false-biserici, dar tu să nu ai nimic comun cu ele, ca de pildă a maniheilor, a catafrigienilor, a marcioniților, sau ale celorlalți eretici sau schismatici [21], fiindcă ei încetează de a fi în această Biserică sfîntă, pentru că cred în învățăturile diavolești ale înșelătorului, gîndesc altceva decît a încredințat Domnul Hristos și decît au predat Apostolii.

Apoi, crede în *iertarea păcatelor*. Acesta este felul harului că cei ce cred și mărturisesc pe Dumnezeu și pe Hristos dobîndesc iertarea tuturor păcatelor lor. Numim aceasta și renaștere, pentru că omul devine mai nevinovat și mai curat decît atunci cînd se naște din pîntecele maicii sale.

Deopotrivă, tu crezi și în *învierea trupului și în viața veșnică*. Într-adevăr, dacă nu crezi aceasta, zadarnic crezi în Dumnezeu. Căci tot ce credem, pentru învierea noastră credem. De altfel, după cum a zis Apostolul, «dacă nădăjduim în Hristos numai în această viață, sîntem mai nefericiți decît toți oamenii» [22]. Căci Hristos a primit trup omenesc mai ales pentru aceasta, ca să dăruiască ființei noastre muritoare, părtășia vieții veșnice.

11. — Totuși sînt mulți eretici care răstălmăcesc credința în înviere socotind mîntuirea numai pentru suflet și tăgăduind învierea trupului. Dar tu care crezi în Hristos, să mărturisești învierea trupului tău. «Căci pentru aceasta a murit și a înviat Hristos, ca să stăpînească și peste morți și peste vii» [23]. Ai, desigur, martori potriviți. Ia-l pe proo-

---

19. *Efeseni* I, 22 ; V, 23 ; *Coloseni* I, 18. 20. *Coloseni* I, 20.

21. Aceste trei secte au luat ființă în secolele II și III. Maniheismul, întemeiat de Mani (Manes sau Maniheos), a reprezentat o fază mai nouă a gnosticismului fiind un produs gnostic sincretist, un amestec de parsism, budism, de veche teosofie babiloneană-haldeică și de idei creștine. Catafrigienii sau montaniștii, adepți ai lui Montanus, au apărut în Frigia, în a doua jumătate a secolului al II-lea, tulburînd Biserica prin ideile lor apocaliptice, hiliaste și rigoriste. Ei concepeau un creștinism îngust, sectar, exclusivist. Marcioniții își trag numele de la Marcion, născut în Sinope (Pont), pe la anul 85. Ei sînt semi-gnostici și fac deosebire între relevația Vechiului și a Noului Testament, ca fiind lucrarea a doi Dumnezei, practicînd astfel un dualism biblic. 22. *I Corinteni* XV, 19. 23. *Romani* XIV, 9.

rocul Isaia care declară clar : «Vor învia morţii şi se vor ridica cei ce sînt în morminte şi se vor veseli cei ce sînt pe pămînt» [24]. Ai pe însuşi Domnul proorocilor care făgăduieşte în Evanghelie : «Eu sînt învierea şi viaţa, cel ce crede în Mine, chiar dacă va fi murit, va fi viu» [25]. Şi în alt loc : «Amin zic vouă, va veni ceasul cînd morţii care sînt în morminte vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu şi vor învia, cei ce au făcut fapte bune, spre învierea vieţii, iar cei ce au făcut fapte rele, spre învierea judecăţii» [26]. Ai şi pe Apostolul Pavel care spune : «Trebuie ca acest trup stricăcios să îmbrace nestricăciunea şi acest trup muritor să îmbrace nemurirea» [27]. Să ştiţi că omul este format din două părţi : din trup şi suflet. Trupul este într-adevăr muritor, însă sufletul este nemuritor. Cînd se sfîrşeşte creştinul din această viaţă, sufletul nu moare, ci el merge înapoi de unde şi-a luat fiinţă, numai trupul moare şi în timp ce trupul putrezeşte în pămînt, sufletul este aşezat după meritul său, fie în loc de lumină, fie în loc de întuneric, pentru ca în ziua venirii Domnului din cer, cînd va veni cu sfinţii săi îngeri, după ce au înviat toţi şi sufletele se vor întoarce în trupuri, să fie o deosebire dreaptă a celor buni şi a celor răi. «Atunci dreptii vor străluci ca soarele în împărăţia Tatălui lor» [28], nelegiuiţii însă şi cei nedrepţi vor merge în întunericul infernului, «acolo vor fi plîngerea ochilor şi scrîşnirea dinţilor» [29], după cum este scris.

12. — Ca să nu te îndoieşti însă de învierea trupului, iată un exemplu dintre lucrurile lumeşti, după cum învaţă Apostolul [30]. Un bob de grîu mort, uscat, este semănat în pămînt şi fiind udat de roua cerului, după ce a putrezit, atunci abia prinde viaţă şi creşte. Socotesc că cel care face să crească grăuntele de grîu pentru om, oare nu va putea să învieze pe omul însuşi semănat în pămînt? Dimpotrivă, şi poate, şi voieşte. Căci după cum grîul este crescut de ploaie, tot aşa trupurile sînt înviate prin roua Duhului, aşa cum strigă Isaia către Domnul : «Căci roua care este de la Tine, este sănătate pentru ei» [31]. Cu adevărat este sănătate, fiindcă trupurile înviate ale sfinţilor nu mai cunosc suferinţa şi nu se mai tem de moarte. Căci cei care au trăit potrivit învăţăturilor şi îndreptărilor lui Hristos în lume, trăiesc cu Hristos în cer. Aceasta este viaţa fericită şi veşnică în care crezi, acesta este fructul întregii credinţe şi al bunei vieţuiri, aceasta este nădejdea pentru care ne naştem, credem şi ne botezăm. Pentru aceasta şi proorocii şi apostolii şi martirii au suferit atît de mult chinuri de nevindecat şi au primit cu bucurie pînă şi moartea. Această viaţă n-o va avea nici elinul, nici iudeul necredincios, dar nici creştinul care slujeşte viciilor şi fărădelegilor, deoarece a fost pregătită numai pentru cei plini de credinţă şi pentru cei ce trăiesc în nevinovăţie.

13. — Ca să fie aceasta aşa, prea iubiţilor, rămîneţi în ceea ce aţi învăţat şi vi s-a predat vouă. Păstraţi totdeauna legămîntul pe care

---

24. *Isaia* XXVI, 19. 25. *Ioan* XI, 25. 26. *Ioan*, V, 28—29.
27. *I Corinteni* XV, 53. 28. *Matei* XIII, 43. 29. *Idem*, V, 42.
30. *I Corinteni* XV, 36 ş. u. 31. *Isaia* XXVI, 19.

l-ați făcut cu Domnul, adică acest simbol pe care îl mărturisim în fața îngerilor și a oamenilor. Într-adevăr, sînt cuvinte puține, dar conțin toate tainele. Căci acestea au fost adunate din toată Scriptura, ca niște pietre prețioase așezate într-o cunună, pentru ca acei credincioși care nu știu carte, sau și cei care știu dar din cauza ocupațiunilor acestui veac nu pot să citească Scriptura, păstrînd acest simbol în inimă, să aibă pentru ei o suficientă cunoaștere spre mîntuire.

14. — Așadar, prea iubiților, fie că umblați, fie că stați, fie că lucrați, fie că dormiți, fie că privegheați, să purtați această mărturisire în inimile voastre. Sufletul să fie totodeauna în cer, nădejdea în înviere, dorința în făgăduială. Crucea lui Hristos și slăvita lui pătimire să fie arătate cu credință și ori de cîte ori te va îndemna vrăjmașul, fie prin teamă, fie prin sgîrcenie, fie prin desfrîu, răspunde-i cu tărie, zicînd : «Eu te-am părăsit și te voi părăsi, tot așa faptele tale și slujitorii tăi, căci am crezut în Dumnezeu cel viu și în Fiul Lui, cu al cărui Duh am fost pecetluit și am învățat să nu mă tem de moarte». În acest fel vă va ocroti mîna lui Dumnezeu și Duhul Sfînt al lui Hristos va păzi «intrarea voastră de aici, acum și pînă în veac» [32], în timp ce cugetînd pe Hristos, veți zice unii către alții : «Fraților, fie că priveghem, fie că dormim, trăim împreună cu Hristos» [33]. Căruia se cuvine mărire în vecii vecilor. Amin.

Traducere de
Pr. Conf. ȘTEFAN ALEXE

---

32. *Psalmul* CXX, 8. 33. *I Tesaloniceni* V, 10.

PAGINI DE ANTOLOGIE PATRISTICĂ

OPERE*: 5. — DESPRE PRIVEGHEREA CREȘTINILOR**

de Sf. NICETA DE REMESIANA

1. Se cuvine și este potrivit, fraților, să vă vorbesc acum și să vă prezint un cuvînt de învățătură despre sfintele privegheri, fiindcă însăși veghea o cere de la cei atenți. Iată, noaptea este întuneric pentru trup, care cuprinde în somn nu numai pe oameni, ci și toate viețuitoarele, pentru ca după ce și-au refăcut puterile prin odihnă, să poată continua treburile zilnice. Bunul Dumnezeu, care a prevăzut acest lucru, a hotărît ca «omul» care va ieși «la lucrul său și la lucrarea sa pînă seara» [1], să aibă un timp de schimb în care să se odihnească de muncile grele și de multa osteneală. Deci a făcut ziua pentru muncă, iar noaptea pentru odihnă. Pentru aceasta, ca și pentru toate celelalte, trebuie să mulțumim Celui care a rînduit așa. Știm însă că mulți dintre oameni, fie ca să placă mai marilor lor, fie ca să aibă vreun folos deosebit pentru ei, desprind o părticică din noapte pentru o altă lucrare mai mică. Ei fac aceasta pentru cîștig, deoarece pot să lucreze mai mult, lipsindu-se de odihna lor. Solomon laudă femeia care toarce lîna în priveghere, la lumina lămpii. El adaugă chiar că prin aceasta își atrage laudă și mare prețuire din partea bărbatului ei, la întoarcerea acestuia acasă. Dar, dacă cel care privegheză pentru lucruri necesare trupului, adică pentru hrană și îmbrăcăminte, este lăudat, mărturisesc, eu mă mir că sînt unii care socotesc sfintele privegheri, care sînt pline de roade duhovnicești, bogate în cuvîntări, imne de laudă și cetiri sfinte, că sînt de prisos și zadarnice, sau, ceea ce este și mai rău, că sînt primejdioase.

2. Dacă sînt oameni străini de religia noastră care gîndesc astfel despre aceste lucruri, nu este de mirare. Dacă însă unii creștini se simt apăsați de practica mîntuitoare a privegherilor, încît nu privesc nimic cu atîta bănuială ca pe acestea, ei sînt fie leneși, fie somnoroși, fie bătrîni, fie neputincioși. Dacă sînt leneși, să se rușineze, căci lor li se adresează cuvintele lui Solomon : «Du-te leneșule la furnică și imită căile ei» [2]. Dacă sînt somnoroși, să se trezească, deoarece Scriptura proclamă : «Pînă cînd, leneșule, dormi ? Cînd te vei scula din somnul tău ? Desigur, să mai dormi puțin, să mai stai puțin, să mai aștipești puțin, să nu mai stai în pat cu mîinile încrucișate. În cele din urmă va veni peste tine sărăcia ca un călător, lipsa ca un bun și sprinten alergător, îndată va veni» [3]. Dacă ești bătrîn, cine te constrînge la

---

* Vezi «Mitropolia Olteniei», XXV/1973, nr. 7—8, 9—10, 11—12 ; XXVI/1974, nr. 1—2.

** Titlul în limba latină : *De vigiliis servorum Dei*. Ediția C. H. Turner : Niceta of Remesiana, *De vigiliis servorum Dei*, în «The Journal of Theological Studies», vol. XXII, nr. 88, iulie 1921, p. 306—312.

1. *Psalmul* CIII, 24. 2. *Pilde* VI, 6.

3. *Idem*, v. 9—11.

priveghere, pentru că priveghezi din pricina vîrstei. Și dacă nu poți să stai la priveghere și te gîndești la neputința ta, nu trebuie să-i îndemni la nepăsarea ta pe cei tineri și sănătoși, fiindcă ei trebuie să se întărească prin privegheri folositoare pentru diferite ispitiri ale tinereții. Dacă însă ești infirm cu membrele încît nu poți face nimic, să nu dai înapoi; dimpotrivă, udă cu lacrimi așternutul tău, ca proorocul, și spune: «Dacă mi-am adus aminte de Tine în așternutul meu...» [4]. Unește-te în cuget cu cei ce priveghează ca să te ajute cu rugăciunile lor prin care Domnul te va întări să poți cînta pe patul durerii tale, zicînd: «În dimineți mă voi gîndi la tine Doamne, fiindcă ai fost ajutorul meu» [5]. De altfel, este nesocotit și destul de curios faptul ca să ne depărtăm de cei ce aleargă bine, numai fiindcă noi nu sîntem în stare să alergăm. Căci deși noi nu putem, nu trebuie să-i invidiem, ci să-i felicităm pe cei ce pot alerga. Astfel, după cum pedeapsa este comună pentru cei ce fac rău, tot așa sperăm că este comună și participarea la mărire, prin înțelegerea dragostei dumnezeiești. Căci sfîrșitul încununează pe unii, iar pe alții îi veselește o viață evlavioasă.

3. Nici nu trebuie să pară împovărător și greu de suportat, chiar pentru trupurile firave, ca să închinăm în timpul unei săptămîni, o parte din cele două nopți, adică din sîmbătă și Duminică, deoarece aceasta este o curățire a zilelor și a nopților în care ne îngreuiem printr-o amorțire trupească, sau ne pătăm prin fapte lumești. Nici să nu se rușineze unii care practică îndeletnicirea folositoare a sfințeniei, fiindcă nu se rușinează nici cei necinstiți atunci cînd săvîrșesc o faptă respingătoare. Deci, pe bună dreptate se spune în Proverbe: «Rușinea este cea care duce la păcat» [6]. Căci este păcat să te rușinezi săvîrșind o faptă bună, după cum este primejdios să nu te rușinezi făcînd rău. Dacă ești sfînt, iubește privegherile ca să păstrezi comoara ta priveghind, ca tu însuți să rămîi în sfințenie. Dacă ești păcătos, cu atît mai mult silește-te ca să te cureți, priveghind și rugîndu-te cu căință zicînd așa: «De cele nevăzute ale mele, curățește-mă, Doamne, și de vrăjmași apără pe robul tău» [7]. Căci cel ce dorește să se cureță de păcatele sale ascunse, trebuie să nu-l încînte săvîrșirea lor.

4. Problema impune, prea iubiților, să spunem cîteva cuvinte despre mărturia privegherilor, despre vechimea lor și despre folosul lor. Căci o muncă este împlinită mai cu plăcere, dacă i se înfățișează folosul. Rugăciunea privegherilor este veche, un bun obișnuit tuturor sfinților. Chiar Isaia proorocul strigă către Dumnezeu: «De noapte priveghează duhul meu către tine, Dumnezeule, căci ca o lumină sînt învățăturile tale pe pămînt» [8]. David, sfințit cu ungere profetică și regească, așa cînta: «Doamne, Dumnezeul mîntuirii mele, ziua și noaptea am strigat înaintea Ta» [9]. De asemenea, el zice: «Noaptea mi-am adus aminte de numele Tău, Doamne, și am păzit legea Ta» [10]. Poate pentru faptul că el cînta acestea fiind așezat în patul său, unii mai leneși au

4. *Psalmul* LXII, 7. 5. *Ibidem.* 6. *Pilde* IV, 25. 7. *Psalmul* XVIII, 13—14.
8. *Isaia* XXVI, 9. 9. *Psalmul* LXXXVII, 1. 10. *Psalmul* CXVIII, 55.

socotit că este de ajuns ca fiecare să se roage în patul lui, murmurînd, întîmplător, un psalm. Chiar și acest lucru este bun, este mîntuitor, a-și aduce aminte totdeauna și pretutindeni de Dumnezeu. Dar pentru că este mai bine ca cel ce se scoală să asiste la slujbă în prezența lui Dumnezeu, ia seama la o altă rugăciune a aceluiași profet, care arată și timpul și locul și ținuta celui ce se roagă: «În timpul nopților ridicați mîinile voastre spre cele sfinte și binecuvîntați pe Domnul» [11]. Și, ca să nu socotești numai orele de seară ale nopții, care au fost numite, îndată adaugă: «La miezul nopții mă sculam ca să mă mărturisesc ție pentru judecățile dreptății tale» [12]. Așadar, ai arătat și timpul de a te scula și ți s-a înfățișat și grija de felul cum să te mărturisești lui Dumnezeu.

5. Pentru mine, cel ce observ stăruința sfinților (adică a creștinilor), mi se înfățișează ceva mai mare și mai greu și să transportă dincolo de starea firească atunci cînd ascult pe același profet cîntînd în psalmi: «Nu mă voi urca în așternutul patului meu, nu voi da somn ochilor mei și dormire genelor mele și odihnă anilor mei pînă nu voi găsi loc Domnului, locaș Dumnezeului lui Iacob» [13]. Căci cine nu se minunează de o iubire atît de mare față de Dumnezeu, de o rugăciune atît de curată a sufletului, ca să-și interzică somnul cu desăvîrșire, fără de care trupurile omenești se sfîrșesc, pînă ce regele și profetul descoperă un loc pentru a construi templul Domnului? Acest lucru trebuie să ne îndemne cu tărie ca, dacă voim să fim și noi înșine locaș de sălășluire al Domnului, să dorim a fi socotiți și chivot al Lui, și templu veșnic, după cum spune Apostolul Pavel, zicînd: «Voi sînteți templul Dumnezeului celui viu» [14]. Să iubim privegherile, după exemplul sfinților, ca să nu se spună și despre noi: «Au dormit somnul lor și n-au găsit nimic» [15]. Dimpotrivă, bucurîndu-se mai degrabă fiecare, să spună: «În ziua nenorocirii mele am căutat pe Dumnezeu tinzînd mîinile mele noaptea către fața Lui și nu m-am înșelat» [16]; că «bine este a mărturisi Domnului și a cînta numelui tău, prea înalte; spre a vesti dimineața mila ta și adevărul tău toată noaptea» [17]. Astfel, sfinții au cîntat aceste lucruri atît de mari și atît de însemnate și le-au păstrat scrise pentru ca noi, urmașii lor, să fim mișcați de asemenea exemple spre a rîndui paznici ai mîntuirii noastre, în timpul nopților.

6. Însă de la cele vechi să venim la cele noi, de la slujitorii Legii, la slujitorii Evangheliei, ca să se adeverească și din Noul Testament darul privegherilor. Ana, fiica lui Fanuel, văduvă, slujind Domnului cu posturi și cu rugăciuni neîntrerupte, se spune în Evanghelie că nu s-a depărtat de templu ziua și noaptea. Acei păstori prea sfinți, în timp ce-și făceau veghea lor de noapte, s-au învrednicit să audă ei mai întîi pe pămînt glasul îngerilor și să vadă pe Iisus Hristos născut. Toată învățătura Mîntuitorului, oare nu îndeamnă pe cei ce ascultă la prive-

11. *Psalmul* CXXXIII, 2. 12. *Psalmul* CXVIII, 62. 13. *Psalmul* CXXXI, 3—5.
14. *I Corinteni*, III, 16. 15. *Psalmul* LXXV, 5. 16. *Psalmul* LXXVI, 2.
17. *Psalmul* XCI, 1—2.

ghere ? [18]. Ascultă ce se spune în parabola bunului semănător : «În timp ce dormeau oamenii, a venit cel rău și a semănat neghina în grîu și a plecat» [19]. Dacă n-ar fi dormit aceștia, poate că nici cel rău n-ar fi semănat neghina. Sau cînd spune : «Să fie șalele voastre încinse și lămpile arzînd (în mîinile voastre) și voi (să fiți) asemenea oamenilor care așteaptă pe stăpînul lor cînd se întoarce de la nuntă. Fericite sînt slugile acelea pe care le va găsi priveghind cînd va veni stăpînul. Și dacă va fi sosit ceasul de seară, dacă ar fi miezul nopții, dacă ar fi la cîntatul cocoșului și-i va găsi pe ei priveghind, vor fi fericiți. (Însă acest acest lucru să-l cunoașteți, că dacă stăpînul casei ar ști la ce oră va veni hoțul, ar priveghea și n-ar lăsa să-i fie spartă casa lui). Astfel și voi să fiți pregătiți, fiindcă nu știți la ce oră va veni Fiul Omului» [20]. Dar nu numai prin cuvinte a învățat El privegherile, ci chiar prin exemplu. Căci se spune în Evanghelie că «Domnul Iisus se afla petrecînd noaptea în rugăciune către Dumnezeu» [21]. Domnul petrecea noaptea în priveghere nu pentru Sine, ci ca să știe slujitorii Săi, lipsiți și neputincioși, ce trebuie să facă, pentru că Mîntuitorul este bogat în rugăciuni, și nu are nevoie de nimic decît numai ca cel Atotputernic să ne întărească pe noi prin rugăciune. Așa s-a întîmplat că a certat El pe Petru în timpul pătimirii, zicînd : «Nu ai putut să veghezi împreună cu Mine măcar un ceas ?» [22]. Iar către toți ceilalți ucenici a zis : «Privegheați și vă rugați, ca să nu cădeți în ispită» [23]. Aceste învățături și exemple, vă rog, pe cine oare n-ar putea să trezească chiar dintr-un somn adînc și chiar asemănător cu moartea ?

7. Sfinții Apostoli, învățați prin aceste cuvîntări și întăriți prin aceste pilde, au privegheat ei înșiși și au recomandat privegherile. Apostolul Petru este trezit de înger în carceră și, după ce a trecut poarta de fier a închisorii, a venit la casa Mariei unde erau mulți adunați, care nu dormeau, ci se rugau [24]. De asemenea, el spune în *Epistola* sa : «Fiți trezi și privegheați, căci potrivnicul vostru, diavolul, umblă răcnind ca un leu, căutînd pe cine să apuce» [25].

Apostolul Pavel și Sila fiind în închisoarea publică, «rugîndu-se, cîntau un imn la miezul nopții, iar cei ținuți în legături ascultau. Pe neașteptate, temeliile închisorii au fost zguduite de un cutremur și îndată s-au deschis ușile și legăturile tuturor s-au dezlegat» [26]. La fel, înainte de plecarea din Troa, Fericitul Apostol Pavel «a prelungit cuvîntarea sa pînă la miezul nopții», astfel că «au aprins multe lumini în camera de sus». De aici «tînărul Eutihie, doborît de somn, pe cînd Pavel ținea lungul său discurs, șezînd pe fereastră a căzut de la catul al treilea și a fost ridicat mort». Și după ce a fost adus îndată la viață de către Pavel, acesta «a cuvîntat pînă în zorii zilei» și, cu ajutorul lui Dumnezeu, a plecat [27]. De asemenea, în *Epistola către Tesaloniceni*, i-a

18. *Marcu*, XIII, 37. 19. *Matei* XIII, 25.
20. *Luca*, XII, 35—40 ; *Marcu*, XIII, 35 ; *Matei*, XXIV, 44. 21. *Luca*, VI, 12.
22. *Matei*, XXVI, 40. 23. *Idem*, V, 41. 24. *Faptele Apostolilor*, XII, 7, 10, 12.
25. *I Petru*, V, 8. 26. *Faptele Apostolilor*, XVI, 25—26.
27. *Faptele Apostolilor*, XX, 7—11.

îndemnat pe aceştia la practicarea deasă a privegherilor, zicînd : «De aceea, să nu dormim ca şi ceilalţi, ci să priveghem şi să fim trezi. Căci cei care dorm, noaptea dorm, şi cei ce se îmbată, în timpul nopţii se îmbată. Dar noi, care sîntem ai lui Dumnezeu, să fim trezi». Şi el termină în chip minunat : «Fie că priveghem, fie că dormim, împreună cu El să trăim !» [28]. Iar către Corinteni spune : «Privegheaţi şi staţi în credinţă, întăriţi-vă, lucraţi cu bărbăţie» [29]. La fel scrie şi către Efeseni : «Rugîndu-vă în orice vreme în Duhul» [30]. Mai ales în *Epistola către Corinteni*, în catalogul virtuţilor sale punînd chiar un exemplu pentru cel ce se roagă, împlinit de el, este slăvit prin multe privegheri.

8. Aceste exemple sînt de ajuns cu privire la vechimea şi mărturia privegherilor. Rămîne ca, potrivit cu promisiunea făcută, să spunem ceva şi despre folosul lor, deşi folosul însăşi poate să fie simţit mai mult prin experienţă, decît prin cuvîntarea celui ce vorbeşte, după cum s-a scris : «Gustaţi, că bun este Domnul !» [31].

Aşadar, cine a gustat, a înţeles şi a simţit ce greutate i s-a ridicat de pe suflet priveghind, cîtă amorţire a minţii este alungată, cîtă lumină inundă sufletul celui ce priveghează şi se roagă, ce har veseleşte toate mădularele ! Priveghind, orice teamă dispare, încrederea renaşte, trupul este strunit, viciile pălesc, dragostea se întăreşte, dispare prostia, creşte înţelepciunea, mintea se ascute, eroarea este înlăturată, diavolul — capul fărădelegilor — este rănit prin sabia Duhului.

Ce este mai necesar decît acest folos al privegherilor ? Ce este mai prielnic decît acest cîştig ? Ce este mai plăcut decît această desfătare ? Ce este mai de dorit decît această fericire ? Pentru aceasta stă mărturie profetul care, descriind la începutul psalmilor pe «bărbatul fericit», a aşezat suprema fericire a acestuia în versetul : «Dacă cugetă la legea Domnului, ziua şi noaptea» [32]. Este bună, într-adevăr, meditaţia în timpul zilei, dar mai cu folos este în timpul nopţii, căci ziua, feluri te treburi tulbură sufletul, ocupaţiile distrug mintea, grija îndoită împarte atenţia. Liniştea şi singurătatea nopţii oferă un timp favorabil pentru rugăciuni şi foarte potrivit pentru privegheri. Cînd preocupările lumeşti încetează, atenţia fiind adunată, creştinul întreg este aşezat în faţa privirilor dumnezeieşti.

Apoi, diavolul, totdeauna imitator viclean al lucrurilor divine, după cum a dat cinstitorilor săi şi posturi, şi feciorie deşartă, şi botezuri lipsite de valoare, tot aşa, imitînd această slujbă sfîntă, a adăugat celor ce petrec cu el, vegherile de noapte. Totuşi, aceia dintre noi care nu sînt mişcaţi din ceea ce au învăţat, adică să practice sfintele privegheri, să nu considere că ele sînt opuse slujirii lui Dumnezeu. Privegherile sfinţilor nu sînt imitaţii ale celui viclean, ci, dimpotrivă, sînt plăcute lui Dumnezeu, care binecuvintează pe cei ce se îndeletnicesc cu acestea.

9. Numai, prea iubiţi fraţi, cine priveghează cu ochii, să privegheze şi cu inima, şi cine se roagă cu duhul, să se roage şi cu mintea, pen-

28. *I Tesaloniceni*, V, 6—8, 10. 29. *I Corinteni*, XVI, 13. 30. *Efeseni*, VI, 18.
31. *Psalmul* XXXIII, 8. 32. *Psalmul*, I, 2.

tru că este cu totul nefolositor ca să privegheze cineva cu ochii în timp ce sufletul doarme, deoarece Scriptura mărturisește despre persoana Bisericii : «Eu dorm, dar inima mea veghează» [33]. Cei care voim să privegheam, trebuie să ne îngrijim ca să nu avem pîntecele îngreuiat cu prea multă mîncare sau băutură, ca nu cumva mirosind a alimente nedigerate sau a băutură, nu numai că vom fi neplăcuți nouă înșine, dar vom fi judecați nevrednici de harul Domnului. Căci un oarecare ierarh distins spunea : «După cum fumul alungă albinele, tot așa exhalarea alimentelor nedigerate întoarce și alungă harismele Sfîntului Duh» [34]. Deci, trebuie să ne pregătim mai înainte prin abținere ca să putem privegheа cu mai multă ușurință, ca și cum ne-am pregăti pentru o slujbă dumnezeiască. Orice gînd rău să fie îndepărtat, ca nu cumva, pentru cel ce privegheză rău, «rugăciunea să se prefacă în păcat» [35], după cum se citește în Psalmi. Sînt însă și privegheri de la cel rău, după cum citim în Proverbe : «Căci s-a luat somnul de la ochii lor. Pentru că ei nu dorm, dacă nu fac rău» [36]. Să lipsească, fraților, astfel de privegheri din această comunitate. Mai degrabă, inima celor ce privegheză să fie deschisă lui Hristos și închisă diavolului, ca ceea ce rostim cu buzele să ținem și cu inima. Atunci vor fi primite privegherile noastre și petrecerea nopții va fi mîntuitoare cînd slujba noastră va fi adusă în fața lui Dumnezeu cu o sîrguință cuviincioasă și cu devoțiune sinceră.

10. Cele spuse pînă aici despre mărturia, vechimea și folosul privegherilor, sînt deajuns. Dar despre evlavia imnelor și a psalmilor, cît sînt de plăcuți și de primiți de Dumnezeu, aș vorbi acum puțin, dacă o rațiune deosebită n-ar cere alt volum ; lucrul acesta, cu ajutorul lui Dumnezeu, va fi arătat în cuvîntarea următoare. «Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi cu toți» [37]. Amin.

Traducere de
Pr. Conf. ȘTEFAN ALEXE

---

33. *Cîntarea Cîntărilor*, V, 2.

34. Sfîntul Vasile cel Mare, *Omilia I despre Post*, 11, *P. G.*, XXXI, 184 B ; Cf. și G. Morin, *Quel est le «vir inter pastores eximius», cité par Nicéta de Rémésiana dans son opuscule «De vigiliis servorum Dei»*, în «Revue Bénédictine», XIII (1896), p. 337—339.

35. *Psalmul* CVIII, 6. 36. *Pilde*, IV, 16. 37. *II Corinteni*, XIII, 13.

PAGINI DE ANTOLOGIE PATRISTICĂ

OPERE*: 6. — DESPRE FOLOSUL CÎNTĂRII DE PSALMI**

de Sf. NICETA DE REMESIANA

1. — Cine își îndeplinește făgăduiala, își plătește o datorie. Îmi amintesc că am făgăduit, cînd vorbeam despre farmecul și folosul privegherilor, că voi trata în cuvîntarea următoare despre slujirea imnelor și a laudelor, lucru ce-l voi face în cuvîntul de față, cu vrerea lui Dumnezeu.

Desigur, nu poate fi găsit un alt timp mai potrivit decît acesta de față. Se spune de către fiii luminii că noaptea se poate veghea, cînd tăcerea și liniștea sînt statornicite de noapte însăși, cînd se săvîrșește acest lucru pe care dorește să-l înfățișeze cuvîntarea. Pentru un soldat este potrivit îndemnul, cînd stă gata de luptă ; pentru corăbieri este potrivită cîntarea, atunci cînd se apleacă pe vîsle, cutreierînd marea. Este foarte potrivită și acum pentru această adunare întrunită spre taina imnelor, cuvîntarea despre acestea, după cum am spus mai înainte.

2. — Știu că sînt unii, nu numai în părțile noastre, ci chiar în părțile răsăritene, care socotesc cîntarea psalmilor și a imnelor de prisos și prea puțin potrivită cu dumnezeiasca religie. Ei cred că este de ajuns dacă psalmul este spus cu inima și că este necuviincios dacă s-ar rosti cu gura și aduc în sprijinul părerii lor versetul din Apostolul care scrie către Efeseni : «Umpleți-vă de Duh, vorbind între voi în psalmi și în imne și în cîntări duhovnicești, cîntînd și psalmodiind lui Dumnezeu spre mulțumire în inimile voastre» [1]. Iată, zic ei, Apostolul a hotărît că trebuie să psalmodiem «în inimi», nu să flecărim în felul tragediei prin modularea vocii, fiindcă este de ajuns lui Dumnezeu, «care cercetează inimile» [2], dacă se cîntă în taina inimii. Eu, însă, fiind călăuzit de adevăr, după cum nu cert pe cei ce psalmodiază cu inima — căci totdeauna este folositor ca cele ce sînt ale lui Dumnezeu să fie meditate cu inima —, tot așa laud și pe aceia care măresc pe Dumnezeu chiar și cu sunetul cîntării. Și mai înainte de a aduce mărturii din multele scrieri ale Scripturii, voi combate chiar eu textul din capitolul Apostolului, pentru că mulți dintre cei ce cîntă opun textului, vocea celor ce vorbesc prostește. Căci, desigur, Apostolul zice : «Umpleți-vă de Duh, vorbind în psalmi...». Socotesc chiar că a deschis gurile noastre și a dezlegat limbile și apoi a deschis buzele. Căci este cu neputință ca oamenii să vorbească fără aceste organe. Și, după cum căldura se deosebește de frig, tot așa tăcerea se deosebește de vorbire. Dacă ar fi voit ca «cei ce psalmodiază»

---

* Vezi «Mitropolia Olteniei», XXV/1973, nr. 7—8, 9—10, 11—12 ; XXVI/1974, nr. 1—2, 3—4.

** Titlul în limba latină : *De psalmodiae bono.* Ediția C. H. Turner, *Niceta of Remesiana,* II. *Introduction and text of the De Psalmodiae bono,* în «The Journal of Theological Studies», vol. XXIV, nr. 95, aprilie 1923, p. 233—241.

1. *Efeseni,* V, 19, 20.

2. *Romani,* VIII, 27.

să tacă definitiv, nu ar fi făcut menţiunea «cîntărilor», cînd zice : «vorbind în psalmi şi imne şi cîntări», căci nimeni nu poate să cînte tăcînd. Însă cînd zice «în inimi», sfătuieşte să se cînte nu numai cu vocea, fără năzuinţa inimii, după cum spune în alt loc : «Voi cînta cu duhul, voi cînta şi cu mintea» [3], adică şi cu vocea şi cu cugetarea.

Însă astfel de lucruri sînt născocite de eretici, deoarece, atunci cînd nesocotesc ceva, resping cu viclenie cîntările. Căci în timp ce se opun profeţilor şi se silesc să distrugă profeţiile Dumnezeului Creator, ei se silesc să înlăture spusele profeţilor şi mai ales cereştile cîntări davidice, prin înfăţişarea unei tăceri cinstite.

3. — Dar noi, prea iubiţilor, care am fost instruiţi atît prin învăţăturile profeţilor, cît şi prin cele evanghelice şi apostolice, să ne punem înaintea ochilor spusele şi faptele lor, prin care sîntem tot ceea ce sîntem. Iar cît sînt de plăcute «cîntările duhovniceşti», vom arăta de la început, referindu-ne la aceiaşi autori. Dacă am cerceta cine dintre oameni a descoperit cel dintîi acest fel de cîntare, nu găsim pe altul decît pe Moise, care a înălţat lui Dumnezeu o frumoasă cîntare, cînd, Egiptul fiind lovit de cele zece plăgi şi faraonul fiind înecat, poporul a ieşit spre deşert pe drumurile neobişnuite ale mării, zicînd : «Să cîntăm Domnului, căci cu slavă s-a preamărit» [4]. Căci nu trebuie să fie primită la întîmplare cartea cu titlul *Cercetarea lui Avraam*, în care sînt închipuite că au cîntat chiar animalele şi izvoarele şi stihiile, fiindcă această carte nu este legată de nici o credinţă şi de nici o mărturie. Aşadar, Moise, conducătorul triburilor lui Israel, a organizat cele dintîi coruri, deosebindu-se două clase, de amîndouă sexele, care aveau în frunte pe el şi pe sora lui, le-a învăţat să cînte lui Dumnezeu un cîntec de biruinţă. Curînd după aceea, Debora, o femeie de neam ales, este descoperită în cartea *Judecători*, împlinind această slujbă. Totuşi, însuşi Moise fiind pe pragul morţii, a repetat o cîntare înfricoşătoare în *Deuteronom*, pe care a lăsat-o scrisă sub formă de testament poporului său, din care să ştie tribul lui Israel cîte şi ce feluri de nenorociri îl aşteaptă dacă se va îndepărta de Dumnezeu. O, cei mai nefericiţi şi vrednici de milă, care, deşi li s-a trimis mai dinainte o astfel de vestire clară, n-au voit sau n-au putut să se ferească de superstiţiile neîngăduite.

4. — După aceea chiar vei găsi că mulţi, nu numai bărbaţi, dar chiar şi femei pline de Duhul dumnezeiesc, au cîntat tainele lui Dumnezeu. David, care a fost înzestrat în chip special de Domnul încă din copilărie cu acest dar, a meritat să fie socotit cel dintîi dintre cîntăreţi şi comoara cîntărilor. Acesta, încă copil, cîntînd din chitară plăcut şi cu iscusinţă, a potolit duhul cel rău care lucra în Saul. Aceasta s-a petrecut nu pentru că puterea acelei chitare era atît de mare, ci fiindcă chipul crucii lui Hristos, care era purtat tainic în lemn, şi în întinderea coardelor, ca şi însăşi pasiunea cu care cînta el, potolea îndată duhul diavolului.

---

3. *I Corinteni*, XIV, 15. 4. *Exod*, XV, 1.

5. — Ce nu vei găsi în psalmi care să nu fie spre folos, spre întărire, spre mîngîierea neamului omenesc, de orice stare socială, sex sau vîrstă ? În ei, pruncul își află hrana, copilul ce să laude, adolescentul și tînărul dreptar pentru viață [5], bătrînul află model de rugăciune. Femeia învață bunacuviință, orfanii își găsesc pe părinți, văduvele pe ocrotitor, săracii pe protector, străinii pe paznic. Stăpînii și judecătorii ascultă de cine să se teamă. Psalmul mîngîie pe cel întristat, potolește pe cel prea vesel, îmblînzește pe cel mînios, dă curaj celui sărac, iar pe omul bogat îl mustră ca să se cunoască pe sine. În general, psalmul împarte tuturor celor ce suferă medicamentele potrivite, nu disprețuiește pe cel păcătos, ci îi aduce mîntuirea printr-o pocăință născătoare de lacrimi.

A prevăzut desigur Sfîntul Duh în ce chip inimile îngîmfate și împietrite spre înțelegere să primească, așa ca și cum ar fi o desfătare, cuvintele dumnezeiești. Pentru că firea omenească fuge de lucrurile aspre și le respinge, deși sînt folositoare, și cu greu primește de-abia numai ceea ce se pare că prezintă farmec, Dumnezeu a pregătit prin slujitorul său David această băutură care este dulce la gust prin cîntare și este în stare să vindece rănile păcatelor prin puterea sa. Căci psalmul se ascultă cu plăcere atunci cînd se cîntă și pătrunde sufletul în timp ce-l desfată. Se reține ușor, cînd se cîntă mai des. Și cele ce severitatea legii nu putea să scoată din mințile omenești, au fost înlăturate prin dulceața cîntării. Căci ceea ce învață Legea, Profeții și însăși Evanghelia, se află meditat într-o dulceață plăcută în aceste cîntări.

6. — Dumnezeu se arată, chipurile idolești sînt luate în rîs ; credința se predică, viclenia se înlătură ; dreptatea se instaurează, nedreptatea se îndepărtează ; mila este lăudată, cruzimea cade ; adevărul este cercetat, minciuna este condamnată ; înșelăciunea este acuzată, nevinovăția se recomandă ; mîndria se leapădă, smerenia se înalță ; se predică pocăința, se arată că pacea trebuie urmată ; se cere protecția împotriva dușmanilor, se făgăduiește eliberarea (sclavilor) ; se nutrește o nădejde sigură și, ceea ce este mai presus decît toate acestea, sînt cîntate tainele lui Hristos. Căci este exprimată și nașterea Lui și se arată respingerea mulțimii necredincioase, ca și moștenirea neamurilor. Sînt cîntate virtuțile Domnului, este zugrăvită patima care trebuie cinstită, se arată slăvita Înviere, nu se trece sub tăcere șederea Sa de-a dreapta Tatălui. Apoi se arată venirea strălucită a Domnului și este înfățișată înfricoșătoarea judecată a celor vii și a celor morți. Ce să spun mai mult ? Se descoperă chiar și trimiterea Duhului creator și înnoirea pămîntului, după care va fi împărăția veșnică a celor drepți în slava Domnului și chinul cel veșnic al celor păcătoși.

7. — Acestea sînt cîntările pe care Biserica le cîntă lui Dumnezeu ; acestea sînt cele pe care adunarea noastră le exercită prin sunetul vocii. Acestea nu numai că îl lasă slobod pe cel ce cîntă, dar mai de grabă îl constrîng, căci nu atîță plăcerile, ci le sting. Vezi dacă se poate pune la îndoială faptul că aceste cîntări plac lui Dumnezeu, cînd tot ce se face privește la slava Creatorului. Pe bună dreptate același profet în-

5. *Psalmul CXVIII*, 9.

deamnă pe toţi şi pe toate să aducă laude lui Dumnezeu, Cel ce cîrmuieşte toate, zicînd : «Toată suflarea să laude pe Domnul» [6] şi el însuşi lăudînd spunea : «Voi lăuda numele Dumnezeului meu cu cîntare şi-L voi preamări pe El cu laudă. Şi va plăcea lui Dumnezeu mai mult decît viţelul tînăr, căruia îi cresc coarne şi copite» [7]. Iată ceea ce este mai de preţ, iată jertfa duhovnicească mai mare decît toate jertfele de animale ! Şi pe bună dreptate. Dacă, într-adevăr, acolo se vărsa sîngele animalelor, aici se jertfeşte lauda duhovnicească din sufletul însuşi şi din conştiinţa curată. Domnul spune în această privinţă : «Jertfa de laudă Mă va slăvi şi acolo este calea în care voi arăta lui mîntuirea Mea» [8]. Laudă pe Domnul în viaţa ta, «jertfeşte jertfa laudei» şi prin aceasta se va arăta sufletului tău calea prin care vei ajunge la mîntuirea lui !

8. — Lauda izvorîtă dintr-o conştiinţă curată veseleşte pe Domnul, după cum îndeamnă acelaşi imnograf : «Lăudaţi pe Domnul, că bun este psalmul. Plăcută să fie Dumnezeului nostru lauda» [9]. Cunoscînd aceasta şi luînd seama că slujirea prin cîntarea psalmilor este plăcută lui Dumnezeu, psalmistul mărturiseşte : «De şapte ori pe zi am adus Ţie laudă» [10]. Şi mai mult decît atît, el făgăduieşte altceva : «Şi limba mea va grăi dreptatea Ta, în toată ziua, lauda Ta» [11]. Căci el simţea, fără îndoială, binefacerea unei astfel de lucrări, precum însuşi aminteşte : «Lăudînd voi chema pe Domnul şi de vrăjmaşii mei voi fi izbăvit» [12], deoarece copil fiind, cu o astfel de apărare şi înarmat cu un astfel de coif, David a învins pe uriaşul Goliat atît de puternic şi adesea a repurtat victorii asupra unor străini.

9. — Ar fi prea lung, iubiţilor, dacă aş vrea să spun istoria psalmilor, ce conţine fiecare în parte, aşa cum reiese din Noul Testament, ca să se întărească ce s-a spus în Vechiul Testament, ca nu cumva să fie socotită oprită datoria de a cînta în psalmi, după cum au căzut multe din observările Legii vechi. Căci cele materiale au fost înlăturate, ca de pildă, tăierea împrejur, sabatul, jertfele, deosebirea mîncărurilor, trompetele, citerele, chimvalele, timpanele, toate sînt acum înţelese în membrele omului şi răsună mai plăcut. Au încetat cu totul spălările rituale zilnice, observările lunii noi, acea vizitare a leproşilor, sau cele de acest fel pentru copii, care au fost necesare pentru timpul de atunci. Celelalte care sînt duhovniceşti, şi anume, credinţa, evlavia, rugăciunea, postul, răbdarea, dragostea, cîntarea de psalmi, au fost mai de grabă sporite decît micşorate.

Aşadar, în Evanghelie vei găsi că cel dintîi, Zaharia, tatăl marelui Ioan Botezătorul, după acea tăcere îndelungată, a profeţit în imne. Nici Elisabeta, multă vreme stearpă, n-a încetat să preamărească din suflet pe Dumnezeu, pentru că i s-a născut fiu după făgăduinţă [13]. Cînd s-a născut Hristos pe pămînt, ceata îngerilor a cîntat laudă, vestind : «Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oamenii de bunăvoire» [14]. De asemenea, «copiii au strigat în templu : Osana Fiului lui

6. *Idem*, CL, 6. 7. *Idem*, LXVIII, 34—35. 8. *Idem*, XLIX, 24.
9. *Idem*, CXLVI, 1. 10. *Idem*, CXVIII, 164. 11. *Idem*, XXXIV, 27.
12. *Idem*, XVII, 4. 13. *Luca*, I, 46. 14. *Luca*, II, 13—14.

David !» [15]. Nici atunci cînd s-au mîniat pe neașteptate fariseii, Domnul nu a închis gura celor nevinovați, ci mai curînd a deschis-o zicînd : «Nu ați citit ce s-a scris : Din gura pruncilor și a celor ce sug ai desăvîrșit laudă !» [16] și «dacă vor tăcea aceștia, pietrele vor striga ?» [17]. Și ca să nu lungesc cuvîntarea, însuși Domnul, Doctor în cuvînt și Învățător prin fapte, ca să aprobe slujirea cea deosebit de plăcută a imnelor, a cîntat un imn împreună cu ucenicii, ieșind pe Muntele Măslinului [18]. Cine se va îndoi de o astfel de mărturie cu privire la evlavia psalmilor și a imnelor, cînd Cel ce este adorat și mărit prin cîntare de toate puterile cerești, El însuși a cîntat imne împreună cu ucenicii Săi ?

10. — După aceea, se cunoaște că Apostolii Domnului n-au încetat a cînta psalmi chiar atunci cînd erau închiși. Fericitul Pavel îndeamnă pe profeții Bisericii, zicînd : «Cînd vă adunați împreună, fiecare din voi are psalm, are învățătură, are descoperire, are limbă, are tălmăcire : toate spre zidire să se facă» [19]. Și în alt loc, iarăși : «Voi cînta psalmi cu duhul, dar voi zice un psalm și cu inima» [20]. Tot așa și Iacob a spus în *Epistola* sa : «Este cineva dintre voi în suferință ? Să se roage. Este cineva cu inimă bună ? Să cînte psalmi !» [21]. Și Evanghelistul Ioan spune în *Apocalipsă* că prin descoperirea Duhului, el a auzit vocea cetelor cerești «ca un vuiet de ape multe și ca un bubuit de tunete puternice, a celor ce strigau : Aliluia !» [22]. Din această cauză nimeni nu trebuie să pună la îndoială că această slujire, dacă se săvîrșește cu credință vrednică și cu evlavie, este unită cu slujirea îngerilor despre care se știe că laudă pe Dumnezeu în ceruri și binecuvintează pe Mîntuitorul, fără somn, fără o altă îndeletnicire, fără încetare.

11. — Deoarece acestea sînt așa, fraților, să împlinim cu încredere mai deplină slujba imnelor, ca noi cei credincioși să dobîndim har bogat de la Dumnezeu, cărora ne este îngăduit să cîntăm minunile Dumnezeului celui veșnic cu sfinți atît de mari, cu profeții și cu martirii. Pe Acesta îl mărturisim cu David «că este Bun». Împreună cu Moise cîntăm prin cîntări de slavă puterea Sfîntului Duh. Cu Ana, care este simbolul Bisericii — odinioară stearpă și acum rodnică — ne-am întărit inimile în lauda lui Dumnezeu. «De noapte priveghem» cu Isaia. Cîntăm psalmi cu Avacum. Cu sfinții părinți Iona și Ieremia cîntăm în rugăciune. Cu cei trei tineri în cuptor, fiind adunată toată făptura, binecuvîntăm pe Creatorul a toate. Cu Elisabeta mărește sufletul nostru pe Domnul.

12. — Ce este mai potrivit pentru noi decît acest folos al cîntărilor de psalmi ? Ce este mai plăcut decît această desfătare ? Căci și cu psalmi ne desfătăm, și cu rugăciuni ne răcorim, și cu lecturi ne hrănim. Într-adevăr, după cum unii comeseni sînt desfătați de felurimea mîncărurilor, tot așa sufletele noastre se îmbogățesc printr-o lectură felurită și prin cîntarea imnelor.

---

15. *Matei*, XXI, 15. 16. *Ibidem*, v. 16. 17. *Luca*, XIX, 40.
18. *Matei*, XXVI, 30. 19. *I Corinteni*, XIV, 26. 20. *Ibidem*, v. 15.
21. *Iacob*, V, 13. 22. *Apocalipsa*, XIX, 6.

13. — Numai, prea iubiţilor, lăsînd la o parte vorbele de prisos, să cîntăm cu simţul ascuţit şi cu mintea trează, ca să nu displăcem lui Dumnezeu. Căci psalmistul ne îndeamnă zicînd : «Că Dumnezeu este Împăratul a tot pămîntul ; cîntaţi Lui toţi cu înţelepciune» [23], adică cu pricepere, ca să cîntăm nu numai cu suflarea, adică cu sunetul vocii, dar şi cu mintea, şi să medităm ceea ce cîntăm, ca nu cumva mintea fiind robită de cuvinte şi cugetări străine, să lucreze fără nici un folos. Într-adevăr, sunetul sau melodia să se cînte în armonie cu sfînta religie, nu să se declame în stilul tragedienilor, ci prin însăşi modelarea vocii să exprime adevăratul duh creştin ; cîntarea să nu aducă a ceva teatral, ci să provoace pocăinţa pentru păcate, în sufletele ascultătorilor. Dar şi vocea voastră a tuturor, nu trebuie să fie discordantă, ci armonioasă. Nu unul să o ia înainte în chip prostesc şi altul să rămînă în urmă, sau unul să coboare vocea şi altul să o ridice, ci fiecare este invitat să-şi încadreze vocea sa, cu multă umilinţă, între glasurile corului care cîntă laolaltă ; nu ca cei ce ridică glasul, sau o iau înainte, să iasă în evidenţă în mod necuviincios ca spre o ostentaţie prostească, din dorinţa de a plăcea oamenilor. Căci totul trebuie să fie săvîrşit ca în faţa lui Dumnezeu şi nu din dorinţa de a plăcea sieşi sau oamenilor. Cu privire la uniformitatea vocilor avem exemplu pe cei trei tineri fericiţi despre care spune Daniil : «Atunci aceşti trei cîntau imne ca dintr-o singură gură şi slăveau pe Dumnezeu, zicînd : Binecuvîntat eşti Doamne, Dumnezeul părinţilor noştri» [24] şi celelalte. Vedeţi dar că pentru învăţătură s-a arătat că cei trei au lăudat pe Domnul, deopotrivă, ca dintr-o singură gură, ca şi noi toţi, să înfăţişăm tot aşa aceeaşi simţire şi aceeaşi modulaţie a vocii. Iar cel care nu poate să fie la fel cu ceilalţi, sau să se integreze, este mai bine pentru el să psalmodieze cu voce înceată, decît să tulbure pe ceilalţi printr-o voce ţipătoare. În felul acesta îşi îndeplineşte datoria slujirii şi nu tulbură comunitatea care cîntă. Căci nu este dat tuturor ca să aibă o voce melodioasă şi cantabilă. Fericitul Ciprian ştia că ucenicul şi prietenul său Donat era înzestrat cu darul cîntării, şi pentru aceasta îl îndeamnă să cînte la vremea cinei, spunînd : «Să terminăm această zi cu veselie duhovnicească şi nici la ceasul cinei să nu fie lipsă harul ceresc. Să răsune masa de psalmi, căci tu ai memorie bună şi voce melodioasă. Împlineşte această sarcină ca de obicei. Mai mult hrăneşti pe cei dragi, dacă avem o audiţie duhovnicească. Să ne desfete dulceaţa evlavioasă, căci cei ce cîntă frumos au un anumit farmec care mînă la evlavie sufletele celor ce ascultă» [25]. Dacă şi vocea noastră va fi îmbietoare şi armonioasă cu «chimvalele bine răsunătoare» ale buzelor, ne va desfăta şi pe noi, îi va întări pe ascultători, şi toată lauda va fi plăcută lui Dumnezeu, «Care face ca toţi să locuiască în casa Sa» [26], după cum se citeşte în Scriptură.

Aşadar, cînd se cîntă, toţi să cînte ; cînd se roagă, toţi să se roage ; cînd se citeşte, să se facă linişte ca toţi să audă la fel ceea ce citeşte

23. *Psalmul XLVI*, 7. 24. *Daniil*, III, 21 ş.u.

25. Sfîntul Ciprian, *Către Donat*, 16, ed. Hartel, în «Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum», Viena, 1868, vol. III, 1, p. 16. 26. *Psalmul LXVII*, 7.

citeţul, nu altul rugîndu-se cu voce tare să facă zgomot. Dacă soseşti mai tîrziu, în timp ce se citeşte, adoră numai pe Domnul, închină-te şi ascultă cu atenţie.

14. — Este timp pentru rugăciune cînd ne rugăm cu toţii, dar este şi timp oricînd vrei şi ori de cîte ori vrei să te rogi în particular, ca să nu pierzi citirea din cauza rugăciunii, fiindcă nu totdeauna poţi avea la îndemînă aceasta, pe cînd rugăciunea stă la îndemîna oricui vrea să se roage. Să nu socoteşti că se naşte un folos mic din ascultarea citirii sfinte. Într-adevăr, rugăciunea aceasta este mai roditoare pentru cel ce ascultă, deoarece mintea fiind hrănită cu o lectură recentă, merge pe firul lucrurilor pe care le-a auzit de curînd. Căci Domnul ne încredinţează prin cuvînt că Maria, sora Martei, care şedea la picioarele lui Iisus, lăsînd fără ajutor pe sora ei, asculta cu încordare învăţătura Acestuia şi astfel şi-a ales partea cea bună [27]. De aceea şi diaconul sfătuieşte cu voce clară pe toţi credincioşii, în felul predicării, ca să păzească unitatea, fie că îngenunchează, fie în timpul cîntării, fie în timpul ascultării citirilor, fiindcă Dumnezeu iubeşte deopotrivă pe toţi oamenii, şi după cum s-a spus mai înainte, «îi face să locuiască în casa Sa». Iar cei ce locuiesc în această casă, se spune în Psalm, sînt fericiţi, pentru că ei vor lăuda pe Domnul, în vecii vecilor [28]. Amin.

Traducere de
Pr. Conf. ŞTEFAN ALEXE

---

27. *Luca*, X, 39, 42. 28. *Psalmul LXXXIII*, 5.